

JÖNKÖPING UNIVERSITY

School of Health and Welfare

Sambandet mellan ungdomars föräldra- och kompisrelationer

En studie om hur ungdomars upplevda föräldrastöd påverkar nivån av stöd och konflikt i deras närmaste kompisrelation.

HUVUDOMRÅDE: *Socialt arbete*

FÖRFATTARE: **Rebecka Almqvist & Emilia Mascarenhas**

JÖNKÖPING 2021 Juni

Förord

Nu börjar denna uppsatsperiod närma sig sitt slut. Det har varit otroligt lärorikt och intressant att fördjupa oss i detta ämne. Vi vill framföra ett varmt tack till vår handledare Torbjörn Kalin för hans dedikerade stöd och engagemang under uppsatsens gång. Vi har verkligen uppskattat hans vägledning och lite extra mycket genom bearbetningen av de statistiska analyserna. Vi vill även tacka ansvariga för Lordia programmet för förtroendet att använda oss av ert datamaterial till denna studie. Till sist vill vi tacka varandra för gott samarbete och trevliga stunder under uppsatsskrivandets gång.

Abstract

Title: The relation between adolescent's parent and peer relationships. A study of how adolescents' perceived parental support affects their levels of support and conflict in their closest friendship.

Authors: Rebecka Almqvist & Emilia Mascarenhas

Tutor: Torbjörn Kalin

Examinator: Mats Grandlund

This study examines the relation between adolescents' perception of their relationship with their closest friend regarding the level of support and conflict and their perceived parental support. Further it explores whether the relation is moderated by the adolescents' gender or the parents' gender. The study also examines if the relations are moderated whether the adolescents have externalising or internalising behavioural patterns. The data consisted of 1408 adolescents in various municipalities in Sweden and is part of the research programme Longitudinal Research on Development in Adolescence (LoRDIA). The adolescents have completed questionnaires in a classroom setting and the data was analysed with univariate and bivariate analyses. This study's main conclusion is that there is a significant relation between the adolescents' perception of their relationship with their closest friend and their perceived parental support. The results also showed significant gender differences, girls had a stronger relation between perceived parental support and support and conflict level in their friendship. Adolescents experienced a stronger perceived parental support from their mothers and that relation was also stronger for girls than for boys. Lastly the adolescent's own behaviour also showed a significant difference for those with a risky externalising or internalising behaviour pattern as they had a weaker relation between their perceived parental support and support and conflict in their friendships. The results are then discussed in relation to Banduras social cognitive theory and previous research.

Sammanfattning

Den här studien utforskar relationen mellan ungdomars upplevda relation till deras närmaste vän gällande stöd och konfliktnivå och deras upplevda föräldrastöd. Studien undersöker om relationerna ser olika ut beroende på ungdomarna och föräldrarnas kön. Den studerar även om relationen ser olika ut beroende på om ungdomarna har ett internaliserande eller ett externaliserande beteendemönster. Datamaterialet består av 1408 ungdomar i utvalda kommuner i Sverige och är en del av forskningsprogrammet Longitudinal Research on Development in Adolescence (LoRDIA). Ungdomarna har svarat på enkäter i deras skolmiljö och data analyserades sedan utifrån univariata och bivariata analyser. Studiens huvudsakliga slutsats är att det finns ett signifikant samband mellan ungdomens upplevda relation med deras närmsta vän och deras upplevda föräldrastöd. Resultaten visade även på signifikanta könsskillnader, flickor hade ett starkare samband mellan det upplevda föräldrastödet och stöd och konfliktnivån i deras närmsta vänskap. Ungdomarna upplevde ett starkare upplevt föräldrastöd från deras mammor och det sambandet var också starkare för flickor än för pojkar. Slutligen visade det sig även att ungdomens egna beteende också har ett signifikant samband för de med ett riskfyllt externaliserande eller internaliserande beteendemönster då de hade ett svagare samband mellan upplevt föräldrastöd och stöd och konflikt i deras vänskap. Resultatet diskuteras i relation till Banduras socio-kognitiva teori och tidigare forskning.

Innehållsförteckning

Inledning	5
Syfte och frågeställningar	6
Bakgrund	6
Ungdomsåren.....	7
Vänskapens betydelse i ungdomens liv	8
Vänskapens positiva påverkan	8
Vänskapens negativa påverkan	9
Föräldra- och ungdomsrelationen.....	10
Föräldrarnas påverkan på ungdomars välmående och beteende.....	11
Föräldrars påverkan på ungdomars vänskapsrelationer.....	14
Ungdomarnas påverkan på föräldrarnas liv	15
Teoretisk översikt	16
Socio-kognitiva teorin	17
Metod	19
Longitudinal Research on Development in Adolescence	19
Urval	20
Bortfall	21
Etiska överväganden	21
Måttbeskrivning	22
Upplevt föräldrastöd.....	22
Upplevt stöd och konfliktnivå med närmaste kompis.....	22
Ungdomars internaliserande och externaliserande beteenden.....	23
Dataanalys.....	23
Studiens giltighet och metoddiskussion	24
Validitet.....	25
Reliabilitet.....	26
Resultat	26
Upplevt föräldrastöd.....	27
Upplevelser av relationer till ungdomars viktigaste vän	28
Problematiskt beteende.....	30
Samband mellan upplevt föräldrastöd och relationer till ungdomens närmaste vän	31
Diskussion och slutsatser	34
Samband mellan upplevt föräldrastöd och upplevt stöd och konflikt	34
Skillnaderna mellan könen.....	36
Ungdomars beteendemönster.....	38
Betydelse för socialt arbete	41
Vidare forskning	42
Referenser	43

Inledning

Ungdomars vänskapsrelationer verkar påverkas av deras förhållande till deras föräldrar (Blair & Perry, 2019; Liu & Wang, 2021). De studier som har gjorts globalt har främst studerat om ungdomens eller föräldrarnas kön har någon påverkan på sambandet. Flera studier visar på att ungdomens kön inte har något inflytande på styrkan i sambandet (Liu & Wang, 2021; Blair & Perry, 2019). Rodríguez et al. (2014) kom fram till andra slutsatser i sin studie, nämligen att sambandet mellan flickors vänskapskvalitet och deras relation med deras mamma var starkare samt att flickor hade en starkare relation till sina vänner än vad pojkarna hade. Få studier har undersökt dessa förhållanden i en svensk kontext.

Relationen mellan ungdomars välmående och deras relationer till deras vänner är väldokumenterad. Vännernas inflytande på ungdomarnas liv och välmående tenderar att öka successivt alltefter ungdomarna blir äldre (De Goede et al, 2009). Många studier tyder på att ungdomars vänskapsrelationer främjar deras psykiska hälsa (Nelis och Rae, 2009; Waldrip et al, 2008). Ungdomars kvalitet på vänskapsrelationer har visat sig ha ett samband på ungdomars prestationer och uppförande i skolan (Waldrip et al, 2008) samt på deras fysiska hälsa, utanförskap och socialt avvikande beteende (Heinemans & Lindberg, 2010). Mikulincer och Shaver (2012) kom fram till att vänner i ungdomsåren bidrar till en känsla av trygghet och gemenskap samt med resurser som gör att ungdomen lättare klarar av motgångar i livet. En brist på kvalitativa vänskapsrelationer har visat sig ha ett samband med psykisk ohälsa (Spithoven et al, 2016). Socialstyrelsen (2013) har uttryckt att ungdomars psykiska ohälsa är ett växande samhällsproblem. Psykisk ohälsa bland ungdomar kan bidra till att det blir svårare för ungdomarna att genomföra skolarbete, etablera sig på arbetsmarknaden och knyta an till andra.

I socialtjänstlagen 5 kap §1 (SFS 2001:453) framgår det att socialtjänstens ansvar är att verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållande samt att i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga. Eftersom ungdomars vänskapsrelationer har ett inflytande på ungdomars utveckling och mående är det därför av vikt att socialtjänsten arbetar förebyggande för att främja ungdomars vänskapsrelationer.

Flera studier visar på ett samband mellan relationen till föräldrar och relationen till vänner men dessa har gjorts i en internationell kontext. Det saknas dock kunskap om sambandet

mellan ungdomarnas syn på föräldrarelationen och på deras vänskapsrelation i Sverige. Vidare saknas det kunskap om sådana samband påverkas av ungdomarnas kön, föräldrarnas kön samt ungdomars beteendemönster. Så vitt vi vet saknas det kunskap globalt gällande om ungdomars beteendemönster har någon inverkan på sambandet, vilket gör det särskilt intressant att studera. Dessa aspekter kommer belysa vilken målgrupp som är särskilt relevant för socialtjänsten att fokusera på i utformandet av det förebyggande arbetet att främja ungdomars relationer.

Syfte och frågeställningar

Syftet med följande uppsats är att undersöka om ungdomars syn på deras upplevda föräldrastöd påverkar hur ungdomarna upplever nivån av stöd och konflikt i relationen till deras viktigaste vän. Vidare är syftet att undersöka om aspekter som föräldrarnas kön, ungdomens kön eller ungdomens beteende förändrar dessa relationer.

Följande frågeställningar har väglett studien:

1. Finns det ett samband mellan hur ungdomars ser på stödet från deras föräldrar och hur de ser på nivån av stöd och konflikt i sin viktigaste vänskapsrelation?
2. Skiljer sig sambanden åt beroende på ungdomarnas och föräldrarnas kön?
3. Förändras sambanden beroende på ungdomarnas beteendemönster?

Bakgrund

I detta avsnitt kommer en helhetsbild av ungdomarnas relationer att redovisas. Först presenteras ungdomsåren och sedan vänskapens betydelse i ungdomens liv både utifrån

dess positiva och negativa påverkan. Därefter diskuteras föräldra och ungdomsrelationen utifrån föräldrarnas påverkan på ungdomarnas välmående och beteende samt deras vänskapsrelationer utifrån föräldrarnas och ungdomarnas kön. Slutligen redovisas vilken påverkan ungdomarna har på föräldrarnas liv.

Ungdomsåren

Ungdomsåren kan definieras av den biologiska aspekten med puberteten som startpunkt och när längdtillväxten stannar som slutpunkt. Genom den psykologiska aspekten kan man i stället se den begynnande frigörelsen från föräldrarna som startpunkten på ungdomsåren och den uppnådda självständiga identiteten som slutpunkt på denna period (Steinberg, 2008).

När ungdomar blir äldre utvecklas förmågor såsom att bearbeta, lagra och använda information. Arbetsminnets kapacitet har därmed ökat vilket även leder till fler strategier att använda i sitt tänkande såsom planering, minnesknep, strukturering av information och tumregler för problemlösning (Steinberg, 2008). Ungdomar genomgår även sociala förändringar vilket leder till att de blir mer lyhörda för sociala signaler såsom andra människors beteenden och ansiktsuttryck. De nya kognitiva färdigheterna bygger till stor del på de tidigare utvecklingsstadierna men en ny färdighet skiljer sig åt och det är förmågan att mentalisera vilket innebär att föreställa sig sådant som man inte har erfarenhet av. Detta bidrar till att det blir lättare att förstå andras perspektiv och föreställa sig flera olika infallsvinklar på en situation eller ett problem (Hwang & Nilsson, 2019).

Det är inte bara den kognitiva utvecklingen som gör ungdomen vuxen. Även den socioemotionella utvecklingen är en stor del av ungdomars sökande efter sin identitet. Under den perioden är ungdomen relativt obunden till andra (Hwang et al, 2018). Ungdomarna ställs inför en rad olika val som har betydelse för deras identitet, exempelvis vilken utbildning de vill gå, vilket yrke de vill ha och vilken eventuell partner som de ska dela sin tid med (Côté, 2009).

McAdams (2011) menar att det är först i de unga vuxenåren som en livsberättelse som tar hänsyn till sociala och individuella begränsningar kan formuleras. Denna första livsberättelse har visat sig ha en speciell plats i individens självbiografiska minne och när människor ser tillbaka på sitt liv tenderar denna livsperiod att ha oproportionerliga mängder av betydelsefulla livshändelser.

Vänskapens betydelse i ungdomens liv

Vad som är en vänskap definieras individuellt av alla. Däremot syftar begreppet vänskap på ett starkt ömsesidigt band mellan två eller fler individer. Vänskaper brukar byggas på att individerna spenderar tid tillsammans och uppskattar att vara i varandras sällskap. Vanliga komponenter i en vänskap är att individerna är vänliga, lojala och genuina mot varandra (Øksnes & Greve, 2017).

Vänskapen tenderar att förändras med tiden. Under barndomsåren centrerar vänskapen vanligtvis kring gemensamma intressen medan under tonårstiden bygger vänskapen mer på att personerna visar varandra lojalitet och empati samt vågar vara personliga och sårbara med varandra (Hwang & Nilsson, 2019).

Forskning visar att vänskapsrelationer successivt får mer betydelse i ungdomens liv under tonårsåren (De Goede et al., 2009). Sumter et al, (2009) menar även att det är under tonåren som ungdomar influeras mest av kompisar och jämnåriga jämfört med någon annan period i livet. I början av ungdomsåren är det vanligast att individerna umgås med personer av samma kön men när de blir äldre tenderar ungdomarna att umgås i grupper med olika kön (Hwang & Nilsson, 2019). Dessa gruppkonstellationer bidrar till att ungdomarna får möjlighet att testa nya roller och de får således utforska sin identitet genom att spegla sig i varandra. Detta är något som ungdomarna tidigare gjort med deras föräldrar. (Hwang et al, 2018). Vänskapsrelationerna gör att separationen från föräldrarna blir mer naturlig och enklare (Steinberg, 2008).

Vänner och jämnåriga är personer som står utanför familjen och därmed möjliggör att ungdomen kan diskutera sådant som inte är bekvämt att prata med familjen om (Hwang et al, 2018). Jernbro et al. (2017) fann i sin studie att kamrater hade en viktig roll i att upptäcka tidiga tecken av våld i hemmet, då kamrater och syskon visade sig vara de vanligaste personerna som barn valde att berätta om våldet de utsatts för. Detta för att ungdomar som utsatts tenderar att sakna tillit till vuxna.

Vänskapens positiva påverkan

Vänskap till andra kan ha en positiv påverkan på flera olika områden i ungdomens liv. Nelis och Rae (2009) fann resultat som styrker att kompisar som anknytningspersoner kan vara viktiga källor för socialt och emotionellt stöd. Kompisar kan ha en avgörande roll i att skydda ungdomar från emotionella problem då interaktioner med tillgängliga och

stöttande anknytningspersoner skapar positiva känslor såsom lättnad, tacksamhet och kärlek. De skapar också trygghet och ger resurser att handskas med problem (Mikulincer & Shaver 2012). Vänskaper blir trygga miljöer för att lära sig att lösa problem och utveckla sin sociala kompetens inför framtida relationer (Hodges et al. 1997).

Almquist et al. (2014) visade att en förmåga att visa sig sårbar och berätta personliga saker hade starka kopplingar till kvalitet och tillit i en vänskap. Buhrmester & Prager (1995) kallar detta för *disclosure*¹ vilket ofta visar att man har intimitet och känslomässig närhet till den personen. Självutlämning är på samma vis som socialt stöd ett positivt kännetecken på individuell utveckling och Buhrmester & Prager (1995) menar också att individer som i högre grad självutlämnar sig tenderar ha mer högkvalitativa vänskaper. Detta samband var enligt Almquist et al. (2014) starkare hos kvinnor än hos män.

Waldrip et al (2008) genomförde en studie som jämförde hur ungdomars vänskapskvalitet, antal vänner och acceptans av jämnåriga påverkade deras beteende och prestationer i skolan. Studien visade att ungdomar med ett större antal vänner och med vänskaper med hög kvalitet hade lättare att anpassa sig till sociala situationer och hade mer gynnsamma beteenden i skolan. Vänskapskvaliteten visade sig ha en särskilt stor påverkan på ungdomarnas beteende och prestationer i skolan. Hade eleverna stöttande vänner som de hade en nära relation med minskade det risken att de skulle utveckla ogynnsamma beteenden.

Vänskapens negativa påverkan

Avsaknad av kvalitativa och trygga vänskaper samt vissa former av gruppsytryck från vänner har visat sig ha en negativ påverkan på ungdomars mående och utveckling. Brist på trygga vänskapsrelationer har visat sig ha samband med depressiva symtom hos ungdomar. Gorrese (2016) fann att osäkra kompisrelationer ökade risken för depressiva symtom och att denna risk är särskilt hög för flickor. Saknaden av stöd från vänner innebar en ökad risk för depressiva symtom, medan avsaknad av stöd från lärare och föräldrar inte ökade risken på motsvarande vis (Nilsen et al., 2013).

Kopplingen mellan svag tillit till kompisar och depression visade sig bli svagare desto äldre ungdomen blev, medan kopplingen mellan låg kvalitet på kommunikationen mellan

¹ Fritt översatt, självutlämning

kompisar och depression blev starkare desto äldre ungdomarna blev. Dessa resultat tyder på att tillit och kommunikation kan representera distinkta dimensioner av anknytning vars betydelse förändras över tid (O'Connor et al., 2011).

När ungdomar börjar umgås i grupp tillkommer också en känsla av grupstryck då ungdomen naturligt vill passa in och känna tillhörighet. För att uppnå känsla av tillhörighet kan individen känna ett behov att se ut, bete sig och göra på liknande sätt som resterande gruppmedlemmar (Steinberg, 2008). Ett begrepp som används för att förklara viljan att vara som andra i sin närhet är konformitet (Hwang et al, 2018)

Genom konformitet finns en ökad risk för att en individ utvecklar riskbeteenden såsom alkohol- eller drogbruk och antisociala beteenden om det är normen inom ungdomens vänskapskrets (Schulenberg et al., 2016).

Däremot tillhör inte alla ungdomar en kompiskrets utan det är många som är ensamma eller som har ett fåtal vänner. Ungdomar med brist på nära vänner i skolan har visat sig prestera sämre i skolan enligt deras lärare samt ha högre utsträckning av internaliserande problem samt utmaningar i det sociala samspelet (Waldrip et al, 2008)

Eftersom relationerna till de jämnåriga utgör en så väsentlig del av ungdomens känsla till tillhörighet och gemenskap bidrar det till mycket negativa känslor när dessa relationer inte fungerar. Det är främst tre personlighetsdrag som är unikt associerade med att bli vald som någons vän nämligen utåtvändhet, vänlighet och öppenhet där utåtvändhet var den viktigaste (Selfhout et al, 2010). De ungdomar som inte har de karaktärsdrag som uppskattas av andra riskerar att bli utanför (Hwang & Nilsson, 2019)

Om en ungdom saknar kvalitativa vänskapsrelationer kan detta påverka hens tilltro till sin sociala förmåga (Bandura, 1994). Ungdomar som inte rapporterade sig ha några nära vänner uppgav att de hade en lägre självkänsla (Berndt et al., 1999) då deras upplevelser av närhet i jämnåriga relationer relaterade till deras upplevelse av den egna sociala kompetensen (Rubin & Mills, 1998) Detta kan leda till att ungdomen drar sig undan eller börjar utveckla antisociala beteenden (Bandura, 1994).

Föräldra- och ungdomsrelationen

Det finns olika aspekter kring vad en förälder är. Föräldraskapet går att ses ur en biologisk aspekt men också en juridisk aspekt, då kallas de ansvariga för barnet för vårdnadshavare.

De biologiska föräldrarna och vårdnadshavarna kan vara samma personer, men de kan också vara olika personer när barnet (1177 vårdguiden, 2018). I denna studie har ungdomarna själva svarat på enkäten utifrån vem de anser är deras föräldrar och det framgår inte vem som ungdomarna har haft i åtanke när de svarat på frågorna.

I ungdomstiden utvecklas ungdomarna psykologiskt, fysiologiskt och socioemotionellt. Ungdomarna strävar efter att få mer självbestämmanderätt i deras liv och distanserar sig från föräldrarna för att i stället lägga mer tid på vänner, skola, fritidsaktiviteter och jobb. Ungdomarna börjar att lita mer på sin egen förmåga att klara av saker och förlitar sig mindre på föräldrarna (Berk & Meyers, 2016). Enligt familjeteorin förändras relationerna inom en familj som mest när en familjemedlem förändras. Därför är det naturligt att dynamiken mellan föräldrarna och ungdomarna förändras väsentligt i ungdomsåren (Steinberg, 2008).

Det finns en allmän syn på föräldra- och ungdomsrelationer i samhället som att den är bråkig och stormig. Det är vanligt att föräldrar beskriver sin relation med sina tonårsbarn som sådan. Konflikterna är vanligtvis kopplade till ungdomens vilja att ha en större autonomi (Laursen & Collins, 2009). Vanliga konfliktämnen handlar om hur ungdomen bör göra i en situation och vilken makt som föräldrarna har att bestämma vad ungdomen ska och inte ska göra. Ungdomarna vill generellt ha mer självbestämmanderätt än vad som ges av föräldrarna och när de inte får den tolkar de det som att föräldrarna inte litar på dem. Medan föräldrarna menar att de agerar som de gör för att ungdomarna inte ska utsättas för någon skada (Hwang et al, 2018). En annan aspekt till varför det blir konflikter är enligt Berk och Meyers (2016) att föräldrarna tenderar att förlora sin auktoritet gentemot ungdomen i tonårstiden, vilket gör att ungdomen i mindre utsträckning lyssnar på föräldern. Konflikterna mellan föräldrar och ungdomar har funktionen att hjälpa familjen att navigera och hitta nya passande sätt att förhålla sig till varandra i all förändring.

Föräldrarnas påverkan på ungdomars välmående och beteende

Det finns mycket forskning om att relationen till föräldrarna har en central påverkan på ungdomars välmående. Forskningen visar att ungdomar som upplever att de har stöttande, kärleksfulla och engagerade föräldrar är gladare, mer hälsosamma och framgångsrikare i skolan än andra jämnåriga (Steinberg, 2008). Bogenschneider & Pallock (2008) kom fram till ungdomar vars föräldrar var mer lyhörda för barnens signaler och behov var mer ansvarstagande än andra ungdomar.

Agerup et al (2014) undersökte om ungdomars anknytning till deras föräldrar var kopplat till depression och kom fram till att en mindre trygg anknytning till föräldrarna förhöjde risken för att ungdomarna skulle utveckla depression under ungdomsåren. Deras resultat visade att anknytningen till mamman hade särskilt stort inflytande på ungdomars psykiska hälsa.

Kapetanovic (2019) menar att även om föräldrars handlingar verkar ha betydelse i att skydda ungdomen från riskbeteenden så är det hur ungdomen uppfattar föräldrarnas handlingar som är viktig för konsekvenserna av föräldrarnas handlingar. Ett exempel från studien är att föräldrarnas kontroll över ungdomens beteenden kan skydda ungdomen från att börja testa droger eller delta i brottsliga aktiviteter genom att strukturera ungdomens miljö med regler och normer. Skulle ungdomen däremot anse att de blir överkontrollerande av föräldrarna så ökar risken i stället för att ungdomen utsätter andra för mobbning då de kan försöka öka sin känsla av kontroll igen genom att nå en högre social status i skolan genom att exempelvis mobba andra.

Baumrind (1966) har beskrivit fyra olika föräldrastilar som föräldrar har när de uppfostrar och bemöter sina barn. Vilken föräldrastil som ungdomarna bemöts med har visat sig ha en påverkan på ungdomens externaliserande och internaliserande beteende. Ungdomarnas upplevda föräldrastöd kan tänkas variera beroende på vilken föräldrastil deras föräldrar har.

Den första stilen är det auktoritära föräldraskapet. Den här stilen är grundad på regler och kontroll från förälderns sida och vanligtvis kan det finnas en känslomässig distans mellan barn och förälder. Gör barnen inte som föräldrarna vill tar föräldrarna till bestraffning (Baumrind, 1966). Forskning visar att barn som har uppfostrats med den auktoritära stilen tenderar att ha en låg självkänsla (Martinez & Fernando Garcia, 2007) och svårt att förhålla sig till unga i sin ålder. Det har även visat sig att ungdomar med auktoritära föräldrar har svårare i sociala sammanhang och är mindre självständiga (Hwang et al, 2018). Barn som har uppfostrats utifrån den auktoritära stilen kan ha svårare att etablera viktiga vänskaper som ger barnen det sociala stödet som den behöver. Mammor med den auktoritativa föräldrastilen hade en negativ påverkan på ungdomens uppfattade sociala stöd från både familjen och vänner (Legace-Seguin, 2011). Legace-Seguin (2011) resonerar om att detta kan bero på att ungdomar kan känna att avsaknaden av stöd från hemmet är anledningen

till att inte lägga större vikt vid att skaffa mer stöd utifrån eller så kan ungdomar sakna kunskap om socialt stöd som koncept.

Den andra föräldrastilen är ett mer tillåtande och passivt föräldraskap. Dessa föräldrar har få krav på sina barn och tillåter barnen i större utsträckning att gå över gränser och bryta mot regler. Föräldrarna har ofta ett varmt och omsorgsfullt bemötande gentemot deras barn. Föräldrarna är ofta tillmötesgående och lyhörda för barnens signaler (Baumrind, 1966). Ungdomar med denna typ av föräldrar kan uppfattas som emotionellt omogna i förhållande till jämnåriga då dessa föräldrar tenderar att skydda deras barn från att uppleva känslomässigt utmanande situationer (Wischerth et al, 2016). Ungdomar som inte har fått tydliga gränser och vägledning kan även ha lättare att ta till aggressivitet (Poduthase, 2012). Det har också visat sig att dessa ungdomar är mindre självständiga och kan på så vis i högre utsträckning ge efter för gruppträck (Hwang et al, 2018).

Den tredje föräldrastilen är den försummande föräldrastilen. Här är föräldrarna mindre engagerade i barnens liv och kan uppfattas som mer själviska i sitt föräldraskap då de strukturerar vardagslivet utifrån föräldrarnas villkor. Ungdomar som har blivit uppfostrade utifrån denna stil har en benägenhet att utveckla lägre självkänsla (Martinez & Fernando Garcia, 2007) och riskerar att utveckla psykisk ohälsa, avvikande beteenden så som kriminalitet, narkotikabruk och ett riskabelt bruk av alkohol (Rothrauff et al, 2009).

Den fjärde föräldrastilen är det auktoritativa föräldraskapet. I denna relation är föräldrarna tydliga med vilka gränser som finns men gör också barnen delaktiga i utformandet av dessa regler och i andra beslut som rör dem. När gränser sätts görs det på ett pedagogiskt sätt så att barnen förstår varför reglerna finns. Föräldrarna har ett varmt och omsorgsfullt bemötande gentemot barnen och uppmuntrar barnen till att utforska sig fram (Baumrind, 1966). Barn som blivit uppfostrade utifrån denna föräldrastil har bland annat visat sig ha lättare i sociala samspel, större självständighet och tillit till sin egen förmåga att klara av saker (Steinberg, 2011). Det visar sig att barn som blivit uppfostrade med både gränser och med omsorgsfulla föräldrar tenderar att ha en starkare självkänsla (Martinez & Fernando Garcia, 2007) och har lättare att anpassa sig än jämnåriga och har det lättare i skolan (Panetta et al, 2014).

Föräldrars påverkan på ungdomars vänskapsrelationer

Flera studier visar på ett samband mellan ungdomarnas syn på deras relation till deras föräldrar och deras vänskapsrelationer. Blair & Perry (2019) undersökte huruvida föräldrarnas känslighet för barnens behov påverkar barnens samarbetsförmåga som i sin tur är länkat med barnens kvalitet på sina vänskaper. Med föräldrakänslighet menas att föräldrarna är lyhörda för barnens behov, omtänksamma och stödjande. I studien utgick man från att barnens samarbetsförmåga var något som lärdes från föräldrarna och förmågan att samarbeta således påverkade barnens framtida relationer. Studien utgick från forskning som visade att barns samarbetsförmåga och sociala kompetens var kopplat till föräldrarnas lyhördhet för deras behov. Denna forskning visade att när föräldrarna var flexibla och lyhörda för barnens signaler utvecklade barnen också samarbetande förmågor. En annan anledning till detta var att barnen speglade föräldrarnas bemötande mot andra och lärde sig i sin tur att läsa av andra människors behov vilket är en nyckelfaktor för samarbete med andra jämnåriga.

Markiewicz et al (2001) genomförde en studie utifrån den sociala inlärningsteorin där de studerade om det fanns något samband mellan mammans kvaliteter på sitt äktenskap samt på hennes vänskap och hennes tonårsbarns beteende som i sin tur skulle påverka deras vänskapsrelationer. Både mammans äktenskapskvalitet samt vänskapskvalitet var starkt positivt länkat till beteende hos ungdomen som främjar positiva sociala relationer. Ett sådant beteende kallas prosocialt beteende. Det visade sig även att ju starkare prosocialt beteende ungdomen hade, desto högre vänskapskvalitet hade ungdomen. Forskarna resonerade kring att mammans nära relationer agerade som modeller för hur vänskapsrelationer ska vara och hur ungdomen ska bemöta sina vänner.

Mamman och pappans inflytande på ungdomens vänskapsrelationer

Kopplingen mellan föräldrarnas köns påverkan på ungdomarnas vänskapsrelationer är inte samstämmig. Shomaker & Furman (2009) kom fram till att negativa interaktioner med modern hade ett samband med mer konflikter med vänner. Studien fann också att negativa interaktioner till pappan endast hade någon effekt om man även räknade med en negativ interaktion till mamman när det gällde kommunikativa förmågor. Blair & Perry (2019) kom i stället fram till slutsatsen att båda föräldrarna har en lika stor påverkan på ungdomarnas vänskapsrelationer.

Könsskillnader hos ungdomarna

Flera studier har undersökt om ungdomens kön har någon påverkan på hur mycket föräldrarna påverkar ungdomens vänskapsrelationer. Blair & Perry (2019) fann inga skillnader mellan flickorna och pojkarnas resultat i deras studie. Även i studierna gjorda av Liu & Wang (2021) samt Heinemans & Lindberg (2010) kom man också fram till att ungdomarnas kön inte hade någon påverkan på deras vänskapsrelationer.

Till skillnad från resterande studier kom Rodríguez et al. (2014) fram till att det fanns en könsskillnad gällande detta samband. Studien visade att flickor upplevde en högre intimitet i deras vänskaper än pojkar. Forskarna resonerade kring att det kan bero på att ungdomarna utvecklar deras vänskapsrelation i högre utsträckning utifrån deras relation till föräldern av samma kön, föräldern av samma kön blir en förebild för ungdomen.

Ungdomarnas påverkan på föräldrarnas liv

Föräldrarna och ungdomarna påverkar varandra ömsesidigt och detta avsnitt ämnar ge en helhetsbild över deras relation. Att barnen blir ungdomar och unga vuxna påverkar föräldrarna på flera sätt. Barnens förändrade livsstil och mindre spenderade tid hemma kan skapa frustration men också en sorg hos föräldrarna då slutet på en period i deras liv närmar sig. När ungdomarna förändras, förändras också familjedynamiken och föräldrarollen. När barnen är små har föräldrarna det största ansvaret över barnet medan när barnen blir äldre minskar ansvaret och föräldrarna förväntas vägleda och stödja vid behov (Steinberg, 2008). Den här resan från barndomsåren till tonårsåren kan bidra till en lägre självkänsla, lägre livsglädje, mer ångest och depressioner hos föräldrarna (Steinberg & Steinberg, 1994). Det kan även påverka föräldrarna att se deras barn växa upp och ha så många möjligheter medan det kan upplevas som föräldrarnas egna möjligheter begränsas med tiden (Berk & Meyers, 2016).

Som tidigare har nämnts påverkar föräldrars beteende gentemot barnen också barnens mående (Agerup et al., 2014). Denna relation är inte enkelriktad, utan föräldrarna och ungdomarna påverkar varandras mående ömsesidigt (Hwang et al., 2018). De Rooij & Gravesteyn (2017) kom fram till att om föräldrar upplever problem i deras relation till deras barn kommer det att påverka föräldrarnas välmående. I en studie gjord av Silva et al (2020) undersökte man bland annat om mängden av konflikter mellan föräldern och ungdomen påverkade deras mående och kom fram till att både föräldrarna och ungdomarnas välmående var sämre de dagar som de hade haft konflikter.

Spinrad et al. (2012) menar att det på samma vis kan finnas dubbelriktade relationer mellan barnets viljemässiga kontroll och föräldrabetenden. Att vara föräldrar till barn med hög viljemässig kontroll är troligen enklare än att vara föräldrar till impulsiva barn, de enklare barnen kan därför framkalla ett positivt och stöttande föräldrabetende. Å andra sidan så kan ett positivt och stöttande föräldrabetende främja utvecklingen av barnets viljemässiga kontroll för att föräldrar då visar barnet hur ett väl anpassat beteende ser ut.

De rapporterade effekterna av interaktionen mellan föräldrars bemötande gentemot barnet och barnets temperament handlar ofta enligt Müller (2015) om hur föräldraskapet på ett dysfunktionellt sätt bidrar till eller förvärrar den onda cirkeln av ett barns oönskade beteenden och föräldrarnas ogynnsamma föräldrabetenden. Exempelvis tenderar barn som är mer aggressiva och visar mer negativa känslor att framkalla ett hårdare och mer bestämt bemötande från föräldrarna (Martorell & Bugental, 2006).

Müller (2015) anser att föräldrar inte drabbas hjälplöst för sina egna personligheter eller barnets temperament utan kan anpassa sitt eget beteenden efter barnets behov. Collins et al (2000) menar att även om föräldrars beteende kan påverkas av barnets beteende så bidrar föräldrars handlingar tydligt till barnets framtida beteenden. Exempelvis tenderar föräldrar som bjuder in till diskussioner och som har ett mjukare bemötande ha barn som är mer lugna och lyhörda (Wilson & Durbin, 2012).

Teoretisk översikt

I detta kapitel kommer vi att redogöra för hur den socio-kognitiva teorin, tidigare benämnt som sociala inlärningsteorin, beskriver att ungdomars beteende formas och sedan appliceras på andra relationer i deras liv. Teorin kan med hjälp av begrepp som observationsinlärning, modellinlärning och self-efficacy ge en förståelse kring hur ungdomars vänskapsrelationer formas beroende på hur relationer och bemötande har modellerats av deras föräldrar. Banduras teori har tidigare använts bland annat för att förklara hur föräldrars höga nivåer av verbala aggressioner var kopplade till en större risk att ungdomar är mer aggressiva i deras nära relationer (Babin et al, 2010), detta samband var starkare när ungdomen och föräldern hade samma kön. Banduras teori har även använts för att förstå hur ungdomars förmåga att skapa stödjande vänskaper påverkas av kvaliteten på deras mammas nära relationer (Markiewicz et al, 2001).

Socio-kognitiva teorin

Den socio-kognitiva teorin är en vidareutveckling av Albert Banduras sociala inlärningsteorin som skapades genom att Bandura kopplade ihop behaviorismen med kognitivismen (Karlsson, 2017). Sociala inlärningsteorin grundar sig i att människor lär sig hur man ska bete sig genom att observera och sedan efterlikna hur andra i personens närhet gör. Genom att observera om ett visst beteende har belönats eller fått konsekvenser för någon annan kan då en person lära sig hur man själv ska bete sig. Det är personer som individen spenderar mycket tid med som influerar dennes observationsinlärning mest (Bandura, 1971).

Observationsinlärning är när personen lär sig genom att observera hur en person agerar (Bandura, 1971). Personer lagrar information kring hur någon betedde sig i en viss situation i minnet och applicerar det på en framtida situation (Karlsson, 2017). Ett barn kan genom observationsinlärning lära sig grundläggande värderingar och normer (Hwang & Nilsson, 2019). Exempelvis kan barnet lära sig att vara snäll mot andra för att mamma och pappa alltid är det, men det kan också göra barnet mer benäget att ta till våld om barnets föräldrar gör det (Bandura, 1971). Flera studier visar på att föräldrars bemötande gentemot deras tonårsbarn och deras vänner sedan påverkar hur tonåringarna förhåller sig till deras vänner (Markiewicz et al, 2001; Blair & Perry, 2019; Liu & Wang, 2021). En persons idé om vilket beteende som är rimliga i en viss situation formas av vad hen har observerat, tolkat samt varit med om själv (Karlsson, 2017).

Modellinlärning handlar om när en person använder en annan person som modell eller förebild. För att efterlikna den förebilden imiterar personen det den andra personen gör. Bandura (1971) beskriver att det är mängden uppmärksamhet som definierar hur mycket man observerar och efterliknar ett beteende. När en person har vissa kvaliteter som ses som attraktiva eller fördelaktig får personen mer uppmärksamhet och därmed ett större inflytande på personen eller gruppen som observerar (Bandura, 1971). Det finns tre faktorer som ökar sannolikheten till att en person väljs ut som modell. Den första är närhet och handlar både om att individen kan ha en emotionell närhet till personen som observerar samt en rumslig närhet. Den andra faktorn är likhet och innebär att personer i större mån tar efter individer som är lika de själva. Det kan handla om bland annat kön, ålder och kulturell likhet. Den tredje faktorn är auktoritet, status och makt. En person som individen har mycket respekt för i både positiv och negativ bemärkelse, har en större möjlighet att påverka dennes beteende. (Karlsson, 2017). I barndomen tenderar föräldrarna

att vara mittpunkten i barnens liv och blir då ofta valda som förebilder medan i ungdomen flyttas generellt fokuset till vänner (Bandura, 1994) och offentliga personer (Bandura, 2002).

När Bandura sedan vidareutvecklade den socio-kognitiva teorin betonade han att det finns tre ytterligare aspekter som påverkar hur beteende lärs in. Dessa tre aspekter kallade Bandura för reciprok determinism som är en process där beteenden, kognition och miljö påverkar och orsakar varandra (Karlsson, 2017). Den utgår från ett grundantagande om att individer lär sig hur man beter sig genom att observera andra, men påtalar tydligare hur individ och omgivningen påverkar varandra ömsesidigt. Med den socio-kognitiva teorin menar Bandura att miljön inte utövar sitt inflytande direkt på individen utan att tänkandet både styrs och påverkas utifrån, samtidigt påverkas inte beteendet enbart av miljön utan även av tidigare erfarenheter och idéer om framtiden. Inom den teorin betraktas människan som aktivt påverkande i sin situation då den även intresserar sig för spelet mellan människors tankar och de miljömässiga förhållandena under vissa personlighetsmönster utvecklas. Man förnekar inte att beteenden lärs in via de konsekvenser det får för individen, utan anser att det även kan finnas komplexa kognitiva processer som påverkar beteendet (Karlsson, 2017)

Teorin betonar att de kognitiva förmågorna hos en person reglerar på vilket sätt hen omvandlar observerad erfarenhet från sin sociala miljö till en praktisk lärdom och ändring av sitt beteende. För att lära sig genom att observera ett beteende krävs det att individen har den kognitiva förmågan att tänka kring och bedöma situationen för att sedan integrera det i sitt beteendemönster (Bandura, 1999).

I den socio-kognitiva teorin tar Bandura upp begreppet "self efficacy" som definieras som "en persons tilltro till sin egen förmåga". Genom att observera andra personer och få beteende modellerat för en, påverkar det också individens tilltro till att själv klara av den uppgiften (Bandura, 1994). Människors tilltro byggs på egen erfarenhet men också på att se personer som man kan relatera till klara av den uppgiften (Bandura, 1994). På samma vis sänks tilltron till ens förmåga om personen observerar andra personers misslyckande. Bandura beskriver att under barndomen har föräldrarna en central påverkan på barnens tilltro till sin förmåga (Bandura, 1994). Enligt Banduras resonemang kan föräldrarna genom att ha lätt för att kommunicera med andra samt skapa och bibehålla

nära relationer också bidra till att barnens tilltro till sin förmåga att socialisera och bygga nära relationer stärks.

Successivt allt eftersom barnen blir äldre får vännerna större inflytande på ungdomars tilltro till sin kapacitet (Bandura,1994). Vidare beskrivs det att det pågår socialt lärande mellan vänner i ungdomen. De fungerar som modeller för varandra genom socialt lärande och jämför sin förmåga att klara av saker med varandra (Bandura, 1994)

Metod

Studien är av kvantitativ metod där man utgår från tidigare kunskap för att skapa hypoteser och frågeställningar. Den bygger på en kunskapsteoretisk ståndpunkt där den sociala verkligheten är möjlig att observera och redovisa med stöd av empiri (Bryman, 2018).

I följande avsnitt redogörs studiens metod och överväganden utifrån dessa. Studien utgår från data insamlad i forskningsprogrammet Longitudinal Research on Development in Adolescence, LoRDIA. Först redogörs för urval, datainsamling och etiska ställningstagande. Därefter kommer en beskrivning av det analytiska stickprov som gjorts till följande uppsats, de mått som vi använder oss av samt den statistiska bearbetning som har gjorts. Avslutningsvis presenteras en metoddiskussion om studiens giltighet.

Longitudinal Research on Development in Adolescence

Studien är en tvärsnittsstudie och baseras på datamaterialet från LoRDIA. LoRDIA var ett forskningsprogram i samarbete mellan Hälsohögskolan i Jönköping och Göteborgs universitet. Genom detta forskningsprogram har det samlats in data från fyra kommuner i södra Sverige. 1884 ungdomar i två årskohorter har följts från att de gick i årskurs 6 respektive 7 upp till att de blivit myndiga. Den första vågen av datainsamling skedde 2013 och den sista 2018.

Ungdomarna följdes upp tre gånger i högstadiet och en gång i årskurs 2 på gymnasiet. Frågorna som ungdomarna har besvarat har handlat bland annat om ungdomarnas sociala nätverk, skolsituation, psykiska hälsa och bruk av alkohol och droger. Även föräldrarna har ombetts svara på frågor och lärarna till ungdomarna har ombetts att skatta ungdomarnas beteende i skola samt deras prestation. Det fanns två versioner av elevenkäten i våg 1. Den ena versionen som användes av majoriteten benämndes

“ordinarie enkät” och den andra benämndes “anpassad enkät”. Den anpassade enkäten var särskilt utformad för att individer med kognitiva svårigheter skulle ha möjlighet att delta i studien. Enkäten anpassades genom att språket förtydligades och de frågor som ansågs vara för komplicerade för denna grupp togs bort. Svarsalternativen som i den ordinarie enkäten haft en fem-gradig likertskala ändras i den anpassade enkäten till en tre gradig likertskala. Dessa två enkätfiler har slagits ihop och den filen som innehåller data från den ordinarie enkäten har anpassats för att överensstämma med den filen som tillhör den anpassade enkäten. I den här studien används data från den sammanslagna filen som datamaterial.

Innan forskningsprogrammet genomförde forskarna pilotstudier inför varje datainsamling. Pilotstudierna gjordes med ungdomar som kom från en annan kommun än de fyra som studerades. Den första pilotstudien var en ReadLoud-pilotstudie och innebar att fyra till fem ungdomar fick läsa frågor högt inför en forskare. Ungdomarna skulle även berätta hur de tolkade frågorna samt om frågorna var lätta att besvara eller om det fanns några problem i tolkningen. Där upptäcktes problem i formuleringarna som kunde rättas till. Den andra pilotstudien gjordes i en klass där ungdomarna fick svara anonymt på enkäten. Sedan kunde forskarna räkna ut den interna reliabiliteten på indexet och anpassa frågorna för att få ett högre värde.

Urval

Då studien utgår från flertalet individer som insamlats vid ett specifikt tillfälle innebär detta att studien följer en tvärsnittsdesign. Syftet med studien är att få fram en kvantitativ data, där man genom olika mätningar kan hitta signifikanta sambandsmönster (Bryman, 2018)

Studiepopulationen för våg 1 bestod av 2141 ungdomar som blivit inbjudna att delta. Totalt har 1515 (70,8%) ungdomar och deras vårdnadshavare tackat ja. Det blir ett bortfall på 626 (29,2 %) ungdomar som har blivit erbjudna men inte deltagit i studien vilket kan bero på att föräldrarna inte samtyckte till studien, att ungdomen själv tackade nej eller var frånvarande från skolan när enkäten genomfördes.

Denna studie utgår från den första vågens datainsamling som berör elever som är 12–13 år gamla, eleverna går då i årskurs 6 och 7. Vågen består av 1515 elever, varav 779 elever är flickor (51,4 %) och 736 elever är pojkar (48,6 %). Då det i vissa enkäter helt eller delvis saknas svar så har det utformats inklusionskriterier för att motverka risken att dessa

påverkar resultaten för resterande data. Kriterierna har varit att eleverna ska ha besvarat enkäten samt frågorna som angår variablerna upplevt föräldrastöd samt stöd och konfliktskalan gällande kompisrelationer. Genom inklusionskriterierna exkluderades 107 ungdomar vilket innebär ett bortfall på ca 7 %. Populationen för denna studie blev då 1408 ungdomar, varav 726 (51,6 %) är flickor och 682 (48,4 %) är pojkar.

Bortfall

Genom chi-2 test och Mann Whitney-U test gjordes en bortfallsanalys för att undersöka om bortfallet skiljer sig från de ungdomar som ingår i urvalet. Analysen visar att det är signifikant fler pojkar (n=274) än flickor (n=202) som blivit exkluderade. Gällande upplevt stöd och konfliktnivå i kompisrelationen så fanns det en signifikant skillnad gällande både upplevt stöd och konflikt hos bortfallsgruppen i jämförelse med urvalet då de hade ett lägre upplevt stöd samt en högre nivå av konflikter.

Etiska överväganden

Forskningsprogrammet LoRDIA och dess relaterade datainsamlingar har godkänts av den regionala etikprövningsnämnden i Göteborg med ärendenummer 362–13, 2013-09-25, med confirmation för våg 2, 2014-05-20, och våg 3, 2015-09-02. Projektet har även tagit de etiska principerna i beaktande. Föräldrarna och deras barn har fått brev hemskickade till sig med information om studiens syfte. Eftersom ungdomarna var under 15 behövde föräldrarnas samtycke till att barnen skulle vara med i studien då detta är ett krav enligt lagen om etikprövning av forskning som avser människor (SFS 2003: 460). Föräldrarna fick då information om att de skulle höra av sig om barnen inte fick vara med i studien, samtycket var då passivt. Ett passivt samtycke innebär att man inte aktivt meddelat att man vill delta i studien vilket kan medföra en etisk sårbarhet. Föräldrarna som fick hem brevet kunde på något sätt inte nåts av informationen vilket innebär att de inte aktivt kunnat säga nej vilket kunde lett till att ungdomen deltagit i studien även om föräldrarna inte hade velat det. För att ett sådant förfarande skulle godkännas krävdes att informationen till föräldrarna var tydlig och tillgänglig. För att säkerställa detta översattes informationen som skickades hem till föräldrarna till 32 olika språk. Ungdomarna fick vid insamlingen av data, vilket skedde i klassrummet, information om att deras medverkan var frivillig, att de kunde avbryta sitt deltagande när de vill och har rätt att avstå från att besvara frågor i enkäten. Lagen om etikprövning av forskning som avser människor (SFS 2003:460) efterföljs därför gällande information och samtycke. Deltagarnas namn

avidentifierades och ersattes med koder och ungdomarna fick information om att svaren skulle hanteras konfidentiellt och därmed att ingen obehörig skulle få ta del av svaren. I återrapportering av data från enkäterna går det inte att åtskilja någon särskild elev. Ungdomarna som deltog i studiens femte våg fick var sin biobiljett med ett värde på 130 kronor för att de deltog i studien.

Måttbeskrivning

Upplevt föräldrastöd

Skalan heter i enkäten "Mamma och pappa som "trygg hamn" och är en omarbetning av Biesecker (2007). Den publicerades första gången i Tilton-Weaver med flera (2010) som Feeling connected, därefter i Tilton-Weaver (2014) som Perceived Parental Support. Percieved parental support mäts genom att ställa frågor kring hur föräldrarna upplevs ge ungdomarna tröst och stöd. Skalan mäter ungdomarnas relation till föräldrarna genom 10 frågor som till exempel "Jag vet att mamma finns när jag behöver", "Delar gärna privata tankar o känslor till pappa". Svartalternativen består av en 3-gradig likert skala (Sällan/Ibland/Ofta). Alphavärdet för ungdomens upplevda stöd från föräldrarna var $\alpha=,877$ och uppdelat på båda föräldrar så var alphavärdet för det upplevda stödet från mammornas $\alpha=,776$ jämfört med pappornas $\alpha=,801$.

Upplevt stöd och konfliktnivå med närmaste kompis

Skalan heter i enkäten Mycket viktig person – MVP och frågorna kommer ursprungligen från Parker och Asher (1993) Friendship Quality Questionnaire, FQQ som i sin studie formulerade begreppet "very best friend". För att i deras studie få fram vilka barnens allra bästa vän var bads barnen att först välja ut tre personer i klassen som de ansåg var bland deras bästa vänner. Sedan bads de välja ut en person bland dem som ansågs vara deras "very best friend". Dessa vänskaper karaktäriserades av ett ömsesidigt utbyte personliga och intima detaljer med varandra samt att de båda visade varandra bekräftelse, omtänksamhet och stöttning (Parker & Asher, 1993). Den här definitionen har tillämpats i enkäterna som utgör datamaterialet till denna studie och benämns som "mycket viktig person- MVP". Frågorna har sedan omarbetats av Stattin och Kerr i programmet 11–18 år. Stattin benämner konfliktskalan som conflicted relations. LoRDIA använder den skalan i sin helhet. Skalan mäter den relationen utifrån fyra frågor om konflikt som till exempel "Vi blir ofta arga på varandra" och 6 frågor om stöd och tillit som exempel "Säger

förlåt när han/hon sårat mig”. Svartalternativen består av 3-gradig skala bestående av Stämmer inte alls/Stämmer inte så bra/ Stämmer så där/Stämmer i stort sett/ Stämmer precis. Alphavärdet för stödskalen var $\alpha=,772$ och alphavärdet för konfliktskalen var $\alpha=,844$.

Ungdomars internaliserande och externaliserande beteenden

Mäts via skalan styrkor och svårigheter som är en svensk version av Strengths and Difficulties Questionnaire, SDQ. Svartalternativen består av en 3 gradig skala bestående av stämmer inte/ stämmer delvis/ stämmer helt. SDQ är ett ofta förekommande självskattningsinstrument såväl i forskningen som i praktiken och finns översatt till flera olika språk. Det syftar till att screena för olika beteenden och består av fem underskalor, emotionella symtom, beteendeproblem, hyperaktivitet/uppmärksamhetssvårigheter, kamratrelaterade problem och prosocialt beteende. SDQ har översatts och bearbetats till svenska förhållanden och i en nordisk jämförelse är fördelningen av skattningarna likvärdiga (Smedje et al., 1999).

För den aktuella studien skapades två skalor mellan 0–20, emotionella symtom och kamratrelaterade problem benämns som internaliserande beteende och beteendeproblem och hyperaktivitet/uppmärksamhetsproblem benämns som externaliserande beteende. Goodman et al (2010) menar att det finns fördelar med att använda den bredare internaliserande och externaliserande skalan när lågriskpopulationer analyseras men däremot använda de fem underkategorierna vid screening av störningar. Alphavärdet för frågorna gällande det internaliserade beteendet $\alpha=,583$ och för det externaliserande beteendet $\alpha=,585$

Tidigare studier har utgått från 90:e percentilen som cut-offvärden vid användning av de fem underkategorierna. Denna studie tillämpar i stället Bosons (2016) resonemang som innebär att cut-offvärden för internaliserande och externaliserande beteenden har räknats fram genom medelvärdet + 1 standardavvikelse. Cut-offvärdena blir då 3,287 för den internaliserade beteendeskalan och 7,349 för den externaliserande beteendeskalan.

Dataanalys

Samtliga analyser i studien har utförts med IBM SPSS statistics version 27. Av studiens tre skalor “Mycket viktig person-MVP” och “upplevt föräldrastöd” och “Styrkor och

svagheter” har en medelvärdesimputation gjorts med kravet att minst 80 % av frågorna ska vara besvarade. Anledningen till att använda medelvärdesimputation är att om en respondent glömt eller avstått från att svara på en eller ett få antal frågor inte automatiskt ska uteslutas från studien (Brace et al, 2016). Ett medelvärde baserat på de tidigare angivna svaren räknas ut och fylls i där svar tidigare saknades. Studien börjar med en redovisning av den univariata data vilket innebär att endast en variabel testas (Brace et al, 2016). Därefter undersöks delskalorna upplevt föräldrastöd som helhet samt uppdelad på mamma och pappa och skalorna stöd och konfliktnivå inom MVP-mycket viktig person för könsskillnader genom separata chi-två tester. Där det fanns signifikanta skillnader har effektstorleken vid Chi-två testerna har beräknats med Pearson’s phi, ϕ , som kan som högst anta värdet 1 och som lägst anta värdet 0 (Brace et al., 2016) Sedan undersöks SDQ-skalorna internaliserande och externaliserande beteende för könsskillnader genom två Mann Whitney U-test och där det fanns signifikanta skillnader har effektstorleken undersökts med Cohens’ D där värdet 0.2 innebär en låg effekt, 0,5 medelhög och 0,8 hög effekt (Brace et al, 2016). Sambandet mellan upplevt föräldrastöd och stöd och konfliktskalan mäts via Spearman’s rangkorrelationstest då data inte varit normalfördelad. Slutligen undersöks de skalor som tidigare visat sig ha signifikanta samband gällande könsskillnader genom en korrelationsanalys med Spearman’s rangkorrelationstest för att se hur det förändrar sambandet mellan upplevt föräldrastöd och upplevt stöd och konflikt i vänskapsrelationer.

Studiens giltighet och metoddiskussion

Studiens styrkor är dels det relativa stora deltagarantalet vilket LoRDia ger tillgång till som är viktigt för att kunna studera skillnader och kunna generalisera resultaten (Bryman, 2018). Genom att använda en enkät så skapades ett större urval vilket ökar generaliserbarheten samt minskar risken att respondenterna blir påverkade av en intervjuare vid frågor som gäller känsliga ämnen (Bryman, 2018). Data i studien grundar sig på skalor som använts i tidigare forskning vilket ökar validiteten. Resultaten i denna studie stämmer generellt överens med tidigare forskning kring ämnet vilket visar på att resultaten är trovärdiga.

Studiens svagheter är att det finns signifikanta skillnader mellan bortfallsgruppen och urvalet mellan det upplevda stöd och konfliktnivån i kompisrelationer. Det var även signifikant fler pojkar som blivit exkluderade ur urvalet. LoRDIA-enkäten består av 29

sidor. Långa enkäter ökar risken för enkättrötthet vilket kan bidra till att deltagarna inte svarar sanningsenligt eller att det blir ett högre bortfall (Bryman, 2018). SDQ skalorna består av sammanslagna underskalor som tillsammans bildar internaliserande och externaliserande symptom men det går att ifrågasätta om alla dessa kategorier går att klassa som internaliserande eller externaliserande beteende exempelvis kamratproblem som skulle kunna handla om att man blir mobbad i skolan vilket inte har samma tydliga koppling till internaliserade beteende som emotionella symptom.

De låga alphavärdena på beteendeskolorna är också en svaghet i studien som gör att resultaten från de skalorna får läsas med försiktighet. Tidigare forskning visar på olika resultat än vad denna studie visar främst gällande könsskillnader. Eftersom dessa studier har genomförts i en internationell kontext medan denna genomförts i en svensk kontext där man gjort urval som speglar Sveriges population anses vårt resultat ge en trovärdig beskrivning av hur dessa samband generellt ser ut i Sverige.

Vid stora populationer desto mer sannolikt är det att ett samband är signifikant. Därför ska sambanden kontrolleras genom att ta fram dess effektstorlek (Bryman, 2018). Studien har små effektvärden vilket gör att man inte kan tillskriva signifikansvärdena mycket betydelse. Korrelationskoefficienten ger också en indikation på hur starkt sambandet är (Bryman, 2018) och bör få lika mycket betydelse som signifikansen.

Validitet

Validitet avser studiens giltighet och innebär att man mäter det som är relevant för studien (Bryman, 2011). Validiteten har tagits i beaktande genom enkäten har innehållit frågor som har varit relevanta för studiens syfte samt att pilotstudier gjordes inför varje datainsamling. Validitet kan mätas på flera sätt, måttvaliditet innebär om begreppen verkligen mäts på det sätt som det ska. Detta har säkerställt genom att de skalorna som har använts är validerade och använda i tidigare forskning (Tilton-Weaver, 2014). Frågorna i skalorna anses vara relevanta för studiens syfte och frågeställningar och uppnår därmed hög måttvaliditet enligt Bryman (2018). Extern validitet handlar om huruvida resultaten från en studie kan appliceras utöver den specifika undersökningsgruppen. Den externa validiteten har tagits i beaktande genom att den utvalda populationen är stor och kommunerna som valts till studien i syfte att på ett verkligt sätt representera kommunerna i Sverige.

Reliabilitet

Reliabilitet syftar på studiens tillförlitlighet och avser studiens precision och om det är möjligt att efterlikna den och få ett likvärdigt resultat (Bryman, 2018). Ett sätt att undersöka studiens interna reliabilitet är att ta fram ett Cronbachs alpha (α) värde på varje variabel. Cronbachs alfa (α) är ett statistiskt mått på den interna reliabiliteten som mäter hur frågorna stämmer överens med varandra och mäter samma fenomen. En sammanräknad alphakoefficient varierar mellan 1 (perfekt intern reliabilitet) och 0 (ingen intern reliabilitet). Alphavärdet betraktas som godkänt när det är <0.7 (Brace et al, 2016). I studien har ett Cronbachs alpha-test gjorts på alla skalor som använts. Samtliga skalor förutom beteendeskolorna hade ett alphavärde över 0.7. De låga alphavärdena på beteendeskolorna kan bero på att ungdomarnas låga ålder bidrar till att de svarar mindre konsekvent. Då alphavärdet på dessa skalor är låga bör resultat som är kopplat till dessa skalor tolkas med försiktighet. Skalorna bedöms fortfarande vara användbara då de enligt Socialstyrelsen (2018) är väl beprövade mätverktyg som bygger på erfarenheter från andra etablerade och internationellt väl spridda instrument samt utgår från det diagnostiska tänkandet bakom metoden DSM-IV. Instrumentets reliabilitet och validitet har även granskats i såväl internationella som svenska studier och det finns därför belägg för att anse skalan som valid (Socialstyrelsen, 2018).

Resultat

I avsnittet presenteras inledningsvis univariata analyser av ungdomarnas skattning på deras upplevelse av stöd från deras föräldrar och senare hur de särskilt upplever stödet från mamma kontra pappa. Sedan presenteras ungdomarnas upplevelser av stöd och konflikt i deras närmaste vänskapsrelation. Samtliga tester har prövats med Pearson's chi-2-test för att se om det finns skillnader mellan könen som är signifikanta. Ungdomarnas internaliserande och externaliserande beteendemönster i relation till kön har undersökts med Mann-Whitney U-test. Därefter redovisas de sambandsanalyserna. Det första sambandet som presenteras gäller hur ungdomarnas upplevelse av stöd av sina föräldrar påverkar deras upplevelse av stöd och konflikt i deras närmaste vänskapsrelation. Samma jämförelse görs fast utifrån ungdomarnas upplevelse av stöd från mamma. Slutligen görs en presentation kring hur riskfullt externaliserande och internaliserande beteendemönster hos ungdomarna förändrar sambandet.

Upplevt föräldrastöd

För att få en helhetsbild över hur ungdomarna skattade det upplevda stödet från deras föräldrar gjordes en univariat analys på variabeln "upplevt föräldrastöd". Det gjordes även ett chi-2 test för att studera om det fanns signifikanta könsskillnader och effektstorleken beräknades med Pearson's phi, ϕ . I tabellen nedan redovisas resultat från analysen.

Tabell 1. Upplevt föräldrastöd

Kön	n	Medelvärde	Standardavvikelse	Min	Max
Flickor	726	2,675**	,439	1	3
Pojkar	682	2,659	,414	1	3
Total	1408	2,667	,427	1	3

Not. Pearson's Chi-2-test. Signifikansnivå, ** = $p < 0,01$.

I tabellen ovan framkommer det att ungdomarna överlag upplever ett starkt stöd från deras föräldrar. Chi-2-testet visar på att det finns en signifikant skillnad mellan könen, där flickor upplever något högre grad av stöd jämfört med pojkarna. Standardavvikelsen är förhållandevis liten och visar att det är en liten spridning mellan ungdomarnas upplevelse av stöd från föräldrarna vilket också framkommer i effektstorleken $\phi = ,206$ vilket kan anses vara en låg effekt. Den kumulativa procenten visar att 90 % av ungdomarna har ett värde över 2.

För att vidare undersöka om ungdomarnas och föräldrars kön påverkar sambandet mellan hur ungdomarna skattade det upplevda stödet från deras mamma gjordes en univariat analys samt ett chi-2 test på variabeln "upplevt föräldrastöd". Det gjordes även ett chi-2 test för att studera om det fanns signifikanta könsskillnader och även här. I tabellen nedan redovisas resultatet från analysen.

Tabell 2. Upplevt stöd från mamma

Kön	n	Medelvärde	Standardavvikelse	Min	Max
Flickor	726	2,725***	,451	1	3
Pojkar	682	2,677	,418	1	3
Total	1408	2,702	,436	1	3

Not. Pearson's Chi-2-test. Signifikansnivå, *** = $p < 0,001$.

I tabellen ovan framkommer det att ungdomarna generellt sett upplever ett starkt stöd från deras mamma. Standardavvikelsen visar att det är en förhållandevis liten spridning av det upplevda stödet bland ungdomarna. Den kumulativa procenten visar att 90,4 % av ungdomarna har svarat till ett värde över 2. Chi-2 testet visar att det finns en signifikant skillnad mellan pojkars och flickors upplevda stöd till deras mamma men effektstorleken kan anses vara låg $\phi = 0,177$. Medelvärdena visar att flickor har en något högre upplevelse av sin mamma som ett tryggt och stabilt stöd jämfört med pojkarna.

Motsvarande univariata analys gjordes fast utifrån hur ungdomarna skattade det upplevda stödet från deras pappa. Även här gjordes ett chi-2 test för att studera om det fanns signifikanta könsskillnader. I tabellen nedan redovisas resultatet från analysen.

Tabell 3. Upplevt stöd från pappa

Kön	n	Medelvärde	Standardavvikelse	Min	Max
Flickor	726	2,626	,496	1	3
Pojkar	682	2,640	,461	1	3
Total	1408	2,633	,479	1	3

Not. Pearson's Chi-2-test. Inga signifikanta skillnader = $p > 0,05$.

I tabellen ovan framkommer att ungdomarna generellt sett upplever ett starkt stöd från deras pappa. Den kumulativa procenten visar att 87,4 % av ungdomarna har svarat till ett värde över 2. Medelvärdena hos båda könen är däremot något lägre jämfört med mamman som visas i tabell 2. Detta tyder på att både flickor och pojkar upplever ett lägre stöd hos deras pappa jämför med deras mamma. Medelvärdena visar att flickor har en något lägre upplevelse av sin pappa som ett stabilt stöd än pojkarna, men skillnaden är inte signifikant. Standardavvikelsen visar att det är en förhållandevis liten spridning det upplevda stödet bland ungdomarna.

Upplevelser av relationer till ungdomars viktigaste vän

En univariat analys gjordes på variabeln "MVP-stöd" för att få en generell bild av hur ungdomarna skattar sin erfarenhet av stöd i deras relation till deras mycket viktiga

person. Det gjordes även ett chi-2 test för att studera om det fanns signifikanta könsskillnader och effektstorleken beräknades med Pearson's phi, ϕ . I tabellen nedan redovisas resultat från analysen.

Tabell 4. Mycket viktig person - Stödskala

Kön	n	Medelvärde	Standardavvikelse	Min	Max
Flickor	726	2,814***	,322	1	3
Pojkar	682	2,589	,452	1	3
Total	1408	2,705	,406	1	3

Not. Pearson's Chi-2-test. Signifikansnivå, *** = $p < 0,001$.

I tabellen ovan framkommer det att både flickorna och pojkarna generellt sett upplever ett starkt stöd från deras vänner. Här är det också ett litet spridningsmått. Flickorna har ett något högre värde ($m=2,814$) jämfört med pojkarna ($m=2,589$) vilket innebär att flickorna upplever ett något starkare stöd från deras vänner än vad pojkarna gör. Skillnaderna mellan könen är signifikanta och effektstorleken var $\phi=,344$. Den kumulativa procenten visar att 91,4 % av ungdomarna har ett värde över 2 gällande vilket stöd de upplever från deras närmaste vän.

För att sedan få en helhetsbild av hur ungdomarna skattar sin erfarenhet av konflikter i sin relation till deras mycket viktiga person gjordes samma analys på variabeln "MVP-konflikt". Det gjordes även ett chi-2 test för att studera om det fanns signifikanta könsskillnader. I tabellen nedan redovisas resultat från analysen.

Tabell 5. Mycket viktig person - Konfliktskala

Kön	n	Medelvärde	Standardavvikelse	Min	Max
Flickor	726	1,244	,441	1	3
Pojkar	682	1,272	,475	1	3
Total	1408	1,258	,458	1	3

Not. Pearson's Chi-2-test. Inga signifikanta skillnader = $p > 0,05$.

I tabellen ovan framkommer det att gruppen överlag har få erfarenheter av konflikter i deras relation till deras mycket viktiga person. Däremot har flickorna en något lägre nivå av konflikter ($m=1,244$) jämfört med pojkarna ($m=1,272$). Skillnaderna är dock inte

signifikanta. Den kumulativa procenten visar att 6,8 % av ungdomarna har skattat sin upplevelse av konflikter i deras relation till deras närmsta till ett värde högre än två.

Problematiskt beteende

För att undersöka om det finns variationer mellan pojkar och flickors grad av internaliserande beteende gjordes en univariat analys samt ett Mann-Whitney U-test för att se om skillnaderna var signifikanta och de signifikanta skillnaderna mättes sedan med Cohens' d. I tabellen nedan redovisas resultat från analysen.

Tabell 6. SDQ-Internaliserande beteende

Kön	n	Medelvärde	Standardavvikelse	Min	Max
Flickor	716	1,975	1,412	0	9
Pojkar	665	1,858	1,256	0	9
Total	1381	1,919	1,340	0	9

Not. Mann-Whitney U-test. Inga signifikanta skillnader = $p > 0,05$.

I tabellen ovan framkommer det att båda könen generellt har lågt riskfullt internaliserande beteende men att flickor har ett något högre värde men skillnaderna är inte signifikanta mellan könen. Antalet flickor som har ett riskfullt internaliserande beteende är 83 individer jämfört med pojkarna som är 62 individer.

En motsvarande analys gjordes för att få en bild av om det finns skillnader mellan flickor och pojkars skattade externaliserande beteende. I tabellen nedan redovisas resultat från analysen.

Tabell 7. SDQ- Externaliserande beteende

Kön	n	Medelvärde	Standardavvikelse	Min	Max
Flickor	716	5,513	1,594	2,22	13
Pojkar	665	5,889	1,708	2,50	12,22
Total	1381	5,691	1,660	2,22	13

Not. Mann-Whitney U-test. Signifikansnivå, ** = $p < 0,01$.

I tabellen ovan framkommer det att det finns en signifikant skillnad mellan flickor och pojkars skattade värden av externaliserande beteende där pojkarna har ett högre medelvärde och en större standardavvikelse. Effektstorleken var ,215 vilket kan anses vara

en låg effekt. Antalet flickor som har ett riskfullt externaliserande beteende är 81 individer jämfört med pojkarna som är 110 individer.

Samband mellan upplevt föräldrastöd och relationer till ungdomens närmaste vän

För att undersöka om det finns en relation mellan upplevt föräldrastöd och upplevd konflikt och stödnivå i ungdomens viktigaste vänskap genomfördes en Spearman's rangkorrelationstest. I tabellen nedan redovisas resultat från analysen.

Tabell 8. Samband mellan upplevt föräldrastöd och stödnivå & konfliktnivå av MVP (n=1408)

	Upplevt föräldrastöd
MVP-stöd	,301**
MVP- konflikt	-,105**

Not. Spearman's rangkorrelationstest. Signifikansnivå, ** = $p < 0,01$.

I tabellen ovan framkommer det att det finns ett signifikant samband mellan både konflikt och stödnivån i relation till det upplevda föräldrastödet. Det finns ett positivt samband mellan stödskalet vilket innebär att ju högre upplevt föräldrastöd en ungdom har desto högre upplevd stödnivå i kompisrelationen finns det. Sambandet mellan konfliktskalet och det upplevda föräldrastödet är negativt, vilket innebär att ett lägre upplevt föräldrastöd ger en ökad upplevd konfliktnivå i relation till ens närmaste vän.

Då tidigare analyser visat att det finns signifikanta skillnader mellan könen rörande upplevt föräldrastöd och upplevelser av relationer till närmaste vänner har könsseparata analyser genomförts. I tabellen nedan redovisas resultat från analysen.

Tabell 9. Samband mellan upplevt föräldrastöd och stöd & konfliktnivå av MVP uppdelat på kön

Kön	n	Föräldrastöd/ MVP stöd	Föräldrastöd/ MVP konflikt
Flickor	726	,317**	-,132**
Pojkar	682	,291 **	-,074

Not. Spearman's rangkorrelationstest. Signifikansnivå, ** = $p < 0,01$.

Resultatet visar att både flickor och pojkars upplevda stöd från deras föräldrar har ett signifikant samband med deras upplevelse av stöd hos deras närmaste vänskapsrelation. Flickor har generellt ett starkare samband mellan upplevda stödet från föräldrarna på både stöd och konfliktnivån i sin närmsta vänskapsrelation jämfört med pojkarna. Pojkarnas upplevda stöd från deras föräldrar har ett signifikant samband med deras upplevelse av stöd hos deras närmaste vänskapsrelation men däremot inte med deras upplevelse av konflikter.

Utifrån att tidigare analyser visat att det finns könsskillnader specifikt i relationen till ungdomarnas mödrar har analysen ytterligare fördjupats genom könsseparata analyser av upplevt stöd från mamma och relationen till ungdomens närmaste vän. I tabellen nedan redovisas resultat från analysen.

Tabell 10. Samband mellan upplevt stöd från mamman och stöd & konfliktnivå av MVP uppdelat på kön

Kön	n	Stöd från mamma MVP stöd	Stöd från mamma MVP konflikt
Flickor	726	,303**	-,080*
Pojkar	682	,291**	-,074

Not. Spearman's rangkorrelationstest. Signifikansnivå, * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$.

I tabellen ovan framkommer det att både flickor och pojkars upplevda stöd från deras mamma har ett signifikant samband med deras upplevelse av stöd hos deras närmaste vänskapsrelation. Flickor har ett starkare samband mellan upplevda stödet från mamman i relation till både stöd och konfliktnivån i sin närmsta relation jämfört med pojkarna. Pojkarnas upplevda stöd från deras mamma har ett signifikant samband med deras upplevelse av stöd hos deras närmaste vänskapsrelation men däremot inte med deras upplevelse av konflikter.

Av intresse för studien är huruvida relationen mellan upplevt föräldrastöd och relationen till ungdomens närmaste vän förändras beroende på om ungdomen själv har ett riskfullt

beteende. I tabellen nedan redovisas hur ett externaliserande beteendemönster påverkar sambandet.

Tabell 11. Samband mellan upplevt föräldrastöd och stöd & konfliktnivå av MVP uppdelat på externaliserande beteende

Externaliserande beteende	n	Föräldrastöd MVP stöd	Föräldrastöd MVP konflikt
Riskfullt	191	,225**	-,135
Ej riskfullt	1193	,307**	-,076**

Not. Spearman's rangkorrelationstest. Signifikansnivå, ** = $p < 0,01$.

I tabellen ovan framkommer det att de ungdomar har ett riskfullt externaliserande beteende har ett lägre samband mellan upplevt föräldrastöd och stöd i sin närmsta relation än de ungdomar som inte har ett riskfullt beteende. Båda sambanden kopplade till upplevelsen av stöd är signifikanta. Sambandet mellan upplevt föräldrastöd och erfarenhet av konflikt i sin närmsta relation var ej signifikant hos ungdomar med riskfulla externaliserande beteendemönster men däremot signifikanta hos ungdomar som inte har ett riskfullt beteendemönster.

En motsvarande jämförelse gjordes utifrån hur ett internaliserande beteendemönster påverkar sambandet mellan upplevt föräldrastöd och relationen till ungdomens närmaste vän. Här nedan redovisas resultatet av analysen.

Tabell 12. Samband mellan upplevt föräldrastöd och stöd & konfliktnivå av MVP uppdelat på internaliserande beteende

Internaliserande beteende	n	Föräldrastöd MVP stöd	Föräldrastöd MVP konflikt
Riskfullt	145	,253**	-,088
Ej riskfullt	1239	,284**	-,087**

Not. Spearman's rangkorrelationstest. Signifikansnivå, ** = $p < 0,01$.

Tabellen ovan visar det att de ungdomar som har ett riskfullt internaliserande beteende har ett svagare samband mellan upplevt föräldrastöd och stöd i sin närmsta relation än de ungdomar som inte har ett riskfullt beteende, båda dessa samband är signifikanta. Ungdomarna som har ett riskfullt internaliserande beteendemönster har inte ett signifikant samband mellan deras upplevda föräldrastöd och upplevda stöd till deras närmsta vän medan ungdomarna utan riskfullt internaliserande beteende har ett signifikant samband dock är skillnaderna på korrelationens styrka väldigt liten.

Sammanfattningsvis visar resultaten att det upplevda föräldrastödet generellt är högt och det finns signifikanta samband mellan föräldrastödet och stöd och konfliktnivå i kompisrelationer. Det finns även signifikanta könsskillnader då flickorna har starkare samband både gällande stöd och konfliktnivå i relation till föräldrastödet. Ungdomarna upplevde ett starkare stöd hos mamma än pappa och även där finns det ett signifikant starkare samband för flickornas stöd från mamma. Ungdomarna upplever generellt ett starkt stöd hos sina vänner och här har flickorna ett signifikant starkare samband än pojkar medan pojkarna upplever en högre nivå av konflikt i sin närmaste vänskapsrelation. Gällande ungdomarnas beteende fanns det ett mönster både för de individer med ett riskfullt externaliserande och internaliserande beteende då de har ett svagare samband mellan deras upplevda föräldrastöd och deras upplevelse av stöd och konflikt i kompisrelationen.

Diskussion och slutsatser

Studiens syfte var att undersöka om det fanns ett samband mellan hur ungdomar ser på sin relation till deras föräldrar och hur de ser på sin viktigaste vänskapsrelation. Studien undersökte även om sambanden skiljde sig åt beroende på ungdomarnas och föräldrarnas kön eller om sambanden förändras beroende på ungdomarnas beteendemönster. I det här avsnittet diskuteras frågeställningarna utifrån teori och tidigare forskning och följs av varsin slutsats. Slutligen diskuteras studiens giltighet, resultatets betydelse för socialt arbete samt förslag på vidare forskning inom området.

Samband mellan upplevt föräldrastöd och upplevt stöd och konflikt

Den första frågeställning var om det fanns ett samband mellan ungdomars upplevelse av stöd från deras föräldrar och deras upplevelse av stöd samt konflikt i deras närmaste vänskapsrelationer. Den statistiska analysen visar på att det finns ett signifikant samband mellan både konflikt och stödnivån i relation till det upplevda föräldrastödet. Liknande

samband hittas i tidigare studier. Blair & Perry (2019) visade att det fanns ett samband mellan föräldrarnas lyhörddhet för barnets behov och barnets samarbetsförmåga och sociala kompetens. Även Markiewicz et al (2001) kom fram till att det finns samband mellan mammans äktenskaps och vänskapskvalitet och hennes barns beteende vilket i sin tur påverkade barnets nära vänskapsrelationer. Detta resultat diskuterades utifrån Banduras resonemang om observationsinlärning.

Sambandet mellan ungdomarnas upplevda föräldrastöd och upplevda stöd och konfliktnivå kan förstås utifrån Banduras socio-kognitiva teori. Enligt denna teori lär sig ungdomarna hur de ska förhålla sig till andra genom att observationsinlärning och modellinlärning. I barndomen lär sig barnen beteenden genom att observera det beteendet som föräldrarna modellerar (Bandura, 1977). Blair & Perry (2019) hade ett liknande resonemang kring att en förklaringsmodell kan vara att barnen speglar föräldrarnas bemötande i sina nära relationer och applicerar det på bemötande mot sina egna vänner. Enligt Banduras teori kommer ungdomar som har upplevt att föräldrarna har ett stödjande beteende också applicera detta beteende på deras nära relationer, vilket bekräftas i studien samt av tidigare forskning.

Även begreppet “self- efficacy” som Bandura formade i sin socio-kognitiva teori kan till viss del förklara varför ungdomarnas upplevelse av föräldrastöd påverkar deras närmaste vänskapsrelation. Bandura beskriver det som att människor formar sin tilltro utifrån människor de observerat. En människas tilltro till sin förmåga påverkar sedan individens beteende (Bandura, 1994). Två faktorer som spelar in gällande hur stort inflytande en person har på en individs tilltro är närhet och auktoritet (Karlsson, 2017). Föräldrar och deras beteende och förmåga att klara av särskilda saker har därför ett stort inflytande på deras barns tilltro till att klara av samma saker och sedan på barnens beteende.

Teorin ger en viss förståelse till varför ungdomarna i studien som har ett högre upplevt föräldrastöd också har en högre upplevd stödnivå i kompisrelationen. Ungdomarnas tilltro till sin förmåga att skapa och bibehålla stödjande relationer har formats av deras föräldrars förmåga att bemöta barnen på ett stödjande vis. Dessa aspekter kan i sin tur ha påverkat hur ungdomarna förhåller sig till deras vänner vilket sedan påverkar ungdomarnas upplevelse av stöd och konflikt i sin vänskapsrelation. Studien av Markiewicz et al (2001) indikerar också att föräldrarnas övriga nära relationer också speglar barnens förmåga att skapa stödjande relationer.

På liknande vis kan ungdomarnas upplevelse av konflikt påverkas av deras upplevda föräldrastöd. Ungdomarna som skattat att de upplever ett lägre föräldrastöd kan tänkas ha föräldrar som är inte är lika känslomässigt närvarande och i vissa fall mer konfliktbenägna föräldrar. Genom observationsinlärning kan ungdomar vars föräldrar modellerat ett mer känslomässigt avvisande eller konflikfullt beteende applicera det de observerat i deras vänskapsrelationer (Bandura, 1977). En till förklaringsmodell skulle kunna vara att ungdomarnas tilltro till deras förmåga att skapa stödjande relationer formas av deras föräldrar och genom att ha föräldrar som inte är lika emotionellt stödjande så får de ungdomar en lägre förmåga att skapa stödjande kompisrelationer vilket ökar risken att uppleva en högre grad konflikter (Bandura, 1944).

Sammanfattningsvis visar resultatet att det finns ett samband mellan ungdomarnas upplevda föräldrastöd och deras upplevda stöd och konfliktnivå i deras närmsta vänskapsrelation. Detta samband kan förstås utifrån begreppen observationsinlärning, modellinlärning och self-efficacy samt stöds av tidigare forskning. De signifikanta sambanden i detta avsnitt har en liten effektstorlek och bör därför tas med försiktighet.

Skillnaderna mellan könen

Den andra frågeställningen som vägledde studien var om ungdomarnas eller föräldrarnas kön har någon påverkan på sambandet mellan upplevt föräldrastöd och upplevt stöd och konfliktnivå i ungdomarnas närmsta vänskapsrelation. Gällande ungdomars vänskapsrelationer överlag visade resultatet att flickor skattade högre stödnivå i kompisrelationer och pojkar skattade högre konfliktnivåer i sina kompisrelationer. Detta är i linje med Black (2000) som visade på signifikanta könsskillnader mellan flickor och pojkars beteende under konfliktlösning med deras närmsta vän. Flickorna hade en högre stödnivå och bättre kommunikativa förmågor medan pojkar hade en högre nivå av konflikt. Flickornas höga stödnivå i deras vänskaper skulle kunna förklaras med hjälp av tidigare forskning som visar att flickor i högre utsträckning är mer sårbara i deras relationer vilket är kopplat till att de utvecklar starkare och mer stödjande vänskapsrelationer (Almquist et al., 2014). Denna studie ger inte någon vidare förklaring på denna könsskillnad utan det är något värt att forska vidare på.

Sambandet mellan flickor och pojkars upplevda stöd från deras föräldrar och deras upplevelse av stöd hos deras närmaste vänskapsrelation var signifikant. Flera tidigare

studier har kommit fram till att detta samband inte påverkas av deras kön (Blair & Perry, 2019; Liu & Wang, 2021; Heinemans & Lindberg, 2010). Däremot visade denna studie att sambandet var något starkare hos flickorna jämfört med pojkarna. Bell (1988) kommer fram till en liknande slutsats i sin studie som visade att flickor var särskilt benägna att utveckla starka vänskapsrelationer om de kommer från en familj med starka band. Eftersom ungdomarnas könsskillnader i den här studien var svag och tidigare forskning inte funnit några könsskillnader kan det inte dras någon allmän slutsats om köns påverkan på sambandet utan det behöver utforskas vidare.

Pojkarnas upplevda stöd från deras föräldrar visade sig ha ett signifikant samband med deras upplevelse av stöd hos deras närmaste vänskapsrelation men däremot inte med deras upplevelse av konflikter. Tidigare forskning har visat att pojkar generellt har en högre nivå av konflikter i sina vänskapsrelationer (Black, 2000). Utifrån studiens resultat och Blacks (2000) forskning kan det antas att pojkarnas högre konfliktnivåer inte har något samband till det upplevda stödet av föräldrarna utan deras konflikter äger rum oberoende om pojkarna upplever sig ha stödjande föräldrar eller ej.

Gällande om föräldrarnas kön har någon påverkan på sambandet visade resultatet att både flickor och pojkars upplevda stöd från deras mamma har ett signifikant samband med deras upplevelse av stöd hos deras närmaste vänskapsrelation. Detta samband är dock inte signifikant när det gäller flickors och pojkars upplevda stöd från pappan. Detta är i linje med tidigare studier som visar på att ungdomar generellt har en starkare relation med sin mamma jämfört med sin pappa (Klimes-Dougan et al., 2007). Karlsson (2017) menar att närhet är en faktor som har en påverkan på hur mycket individer lär sig av varandra genom den socio-kognitiva teorin. Detta ger en förståelse kring varför mamman har starkare påverkan på både flickorna och pojkarnas upplevda stödnivå.

I vår studie visar flickor ett starkare samband mellan upplevda stödet från mamman på både stöd och konfliktnivån i sin närmsta relation jämfört med pojkarna. I tidigare studier har mamman och dotterns relation visat sig vara starkast av alla barn och föräldrarelationer (Branje et al., 2013). Att flickornas vänskapsrelationer påverkas mer av upplevelsen av mammans stöd än pojkarna skulle kunna förstås med hjälp av Banduras socio-kognitiva teori och att individer tenderar att observera och lära sig av personer som är lika en själv (Karlsson, 2017). Även Hansford (2000) och Rodriguez et al. (2014) diskuterade i sina studier kring om det var lättare för ungdomarna att observera och

lära sig av föräldrar som var av samma kön. Enligt detta resonemang lär sig flickor mer från mamman än vad pojkarna gör. Detta skulle också kunna vara en förklaring kring varför flickorna har ett signifikant samband när det gäller den upplevda konfliktnivån i deras vänskapsrelationer och deras relation till deras mamma medan pojkarna inte har det. Desto lägre stöd som flickorna upplever från sin mamma desto större upplevelser av konflikter har dem med sina vänner.

Sammanfattningsvis är det främsta fynden från denna analys att både flickor och pojkar har ett signifikant samband till det upplevda stödet från mamman. Detta skulle kunna förklaras utifrån att de upplever sig närmare deras mamma vilket är en faktor som förhöjer inläringen som sker genom den socio-kognitiva teorin (Karlsson, 2017). Flickorna i sin tur hade ett ännu starkare samband på både stöd och konfliktnivån utifrån det upplevda stödet från mamman. Detta kan kopplas till likhet vilket är en annan förstärkande faktor enligt den socio-kognitiva teorin. De signifikanta sambanden i detta avsnitt har liten effektstorlek och därför bör de inte tillskrivas så stor betydelse.

Ungdomars beteendemönster

Den tredje frågeställningen som vägledde studien var om ungdomars egna beteenden påverkar sambandet mellan det upplevda föräldrastödet och stöd och konfliktnivån i ungdomen närmsta kompisrelation. Bland urvalsgruppen var det fler pojkar (n=110) än flickor (n=81) som hade ett externaliserande beteendemönster. Att pojkar är mer benägna att utveckla externaliserande beteendemönster har visat sig i tidigare forskning (Kochel, et al., 2012). Det var fler flickor (n=83) än pojkar (n=62) som visade ett internaliserande beteendemönster vilket också har visat sig i tidigare studier (Kochel et al., 2012; Crick & Zahn-Waxler, 2003).

Det genomgående temat i studiens fynd är att ungdomar som har riskfulla externaliserande och internaliserande beteendemönster har också ett svagare samband mellan deras upplevda vänskapsstöd och deras upplevelse av föräldrastöd än andra ungdomar. Bornstein & Haynes (2010) kom i sin studie fram till att externaliserande och internaliserande beteendemönster bidrar till att ungdomar sannolikt upplever färre positiva interaktioner med vänner. Forskarna kom fram till att den sociala kompetensen samt externaliserande och internaliserande beteendemönster påverkar varandra ömsesidigt. Ungdomar med en begränsad social kompetens kan bli frustrerade och utveckla

tillbakadragande eller utåtagerande beteenden och samtidigt bidrar externaliserande och internaliserande beteendemönster till att en individ uppfattas ha en låg social kompetens. Denna forskning visar att ungdomars vänskapsrelationer påverkas av andra faktorer än deras upplevda föräldrastöd. Ungdomarnas riskfulla beteendemönster utgör en faktor som har inflytande på deras vänskapsrelationer, vilket ger en förståelse för varför sambandet mellan upplevda föräldrastödet och ungdomarnas upplevda stöd i deras vänskaper är svagare hos ungdomarna med dessa beteendemönster i vår aktuella studie.

Bornstein & Haynes (2010) beskriver att när en ungdom upplever att hen har misslyckats med en social interaktion kan hens externaliserande eller internaliserande beteenden förstärkas. Detta kan kopplas ihop med Banduras begrepp "self-efficacy" som handlar om tilltron till den egna förmågan (Bandura, 1994). När ungdomen misslyckas med en social interaktion så sänks tilltron till den egna sociala förmågan vilket skapar sämre förutsättningar för nästa sociala interaktion. Tidigare forskning har visat att ungdomar som har dessa beteendemönster är i risk att bli mobbade, utfrysta och exkluderade av jämnåriga (Kochel, et al., 2012). Banduras resonemang om self-efficacy ger en förståelse för hur ungdomarna i denna studies tilltro till sin förmåga att bygga stödjande vänskaper påverkas av deras tidigare erfarenheter som har varit formade av deras beteendemönster. En persons tilltro till sin förmåga påverkar sedan individens beteende (Bandura, 1994). Det svaga sambandet mellan ungdomarnas upplevda föräldrastöd och stöd hos vännerna kan till viss del förklaras med att dessa ungdomar riskerar att ha en låg tilltro till sin förmåga att bibehålla stödjande vänskaper som i sin tur påverkar hur de förhåller sig till deras jämnåriga.

Banduras socio-kognitiva teori bidrar med ytterligare en förklaringsmodell som ger en förståelse för varför dessa ungdomars vänskapsrelationer påverkas mindre av deras upplevda föräldrastöd. Han beskriver hur observationsinläringen och modellinläringen påverkas av individers kognitiva förmågor (Bandura, 1999). Ungdomars sociala färdigheter har visat sig vara kopplade till deras kognitiva förmågor och ungdomar med beteendesvårigheter har visat sig ha bristande kognitiva förmågor (Bornstein et al, 1996). Bandura betonar att de kognitiva förmågorna hos en person reglerar på vilket sätt hen omvandlar observerad erfarenhet från sin sociala miljö till en praktisk lärdom och ändring av sitt beteende. För att lära sig genom att observera ett beteende krävs det att individen har den kognitiva förmågan att tänka kring och bedöma situationen för att sedan integrera det i sitt beteendemönster (Bandura, 1999). Enligt detta resonemang skulle detta innebära

att ungdomarna i studien med riskfulla beteendemönster riskerar att ha en begränsad förmåga att applicera det beteende som deras föräldrar modellerar till deras eget beteendemönster. Vilket skulle kunna beskriva varför de i mindre utsträckning påverkas av social inlärning jämfört med de ungdomar som inte har riskfulla beteendemönster.

Det andra centrala fyndet var att varken sambandet mellan det upplevda föräldrastödet och ungdomarnas upplevda konfliktnivå hos individerna med riskfulla externaliserande eller internaliserande beteendemönstren var signifikanta. Utifrån socio-kognitiva teorin (Bandura, 1999) kan dessa ungdomars förmåga att observera beteenden och att lära sig dem vara begränsad vilket bidrar till att deras föräldrar har mindre inflytande på ungdomarnas erfarenheter av konflikter. Även den större andelen pojkar hos gruppen med riskfullt externaliserande beteende kan bidra till att sambandet inte är signifikant då pojkarna över lag påverkades mindre av deras upplevelse av föräldrastöd. Ännu en förklaring till att ungdomar med riskfulla externaliserande beteenden inte påverkas i samma utsträckning av deras upplevda föräldrastöd är att dessa ungdomar har beteenden som riskerar att bidra till mer erfarenheter av konflikter. Det gör de mindre benägna att påverkas av vilka beteenden deras föräldrar har modellerat för dem. På liknande vis kan det icke signifikanta konfliktsambandet hos ungdomarna med internaliserande beteendemönster till viss del förklaras genom att individer som är mer tillbakadragna och blyga och antagligen inte deltar i konflikter med vänner på samma sätt som övriga jämnåriga.

Sammanfattningsvis visar studien att ungdomarna med riskfulla externaliserande och internaliserande beteende inte är lika influerade av deras upplevda föräldrastöd när det gäller deras vänskapsrelationer. Detta kan förstås utifrån tidigare forskning som visar att ungdomars beteendemönster påverkar deras vänskapsrelationer men också utifrån den socio-kognitiva teorin som betonar att ungdomarnas förmåga att lära sig från beteende som de observerat påverkas av deras kognitiva förmåga. Deras konfliktbenägenhet antas också påverkas av deras beteendemönster vilket kan förklara varför ungdomarnas konfliktnivå inte visade sig ha ett signifikant samband med deras föräldrastöd. De signifikanta sambanden i detta avsnitt har små effektstorlekar och bör därför tas med försiktighet.

Betydelse för socialt arbete

Denna studie visar att det finns ett signifikant samband mellan ungdomars föräldrarelation och kompisrelation. Både föräldrarelationen och kompisrelationen är väsentliga delar av ungdomens liv som påverkar deras välmående och framtid. I socialtjänstlagen 5 kap §1 framgår det att socialtjänstens ansvar är att främja en allsidig personlighetsutveckling och se till att unga växer upp under goda förhållanden (SFS 2001:453). Ungdomars relationer är därför en viktig aspekt av socialt arbete och något värt att investera i. Studien visar på att ungdomar generellt sett har ett högt upplevt föräldrastöd och stöd från kompisar samt låga konfliktnivåer i sina kompisrelationer. Ungdomar med ett riskfyllt externaliserande eller internaliserande beteende har inte ett lika starkt samband mellan föräldrarelation och kompisrelation vilket tyder på att beteendet är en faktor som påverkar ungdomarnas vänskapsrelationer. Detta visar att ungdomar med externaliserande och internaliserande beteendemönster är en grupp som bör prioriteras när arbetet att främja ungdomars vänskapsrelationer formas. Pojkarna överlag visade sig ha en lägre upplevelse av stöd och en högre upplevelse av konflikt i deras vänskapsrelationer. Därför är det även av vikt att särskilt arbeta förebyggande med att främja pojkars vänskapsrelationer.

Vidare forskning

Då studien har använt sig av en tvärsnittsdesign kan det vara intressant att undersöka skillnaderna ur ett longitudinellt perspektiv. Genom att göra en uppföljning av ungdomarna går det att undersöka vilka faktorer som har en fortsatt påverkan på ungdomars vänskapsrelationer även när de blir äldre och mer självständiga. En sådan studie går att genomföra inom ramarna för LoRDIA-programmet, då denna studie utgår från första vågens datainsamling och samma ungdomar har då även deltagit i insamlingarna som skett efter datainsamlingen till denna studie.

Då det finns signifikanta samband mellan upplevt föräldrastöd och upplevt stöd och konfliktnivå i kompisrelationen och dessa samband påverkas av både ungdomens och förälders kön så skulle det vara intressant att se om andra faktorer påverkade det sambandet styrka så som socioekonomisk bakgrund eller etnisk tillhörighet.

Gällande könsskillnader fanns det vissa resultat som inte kunde förklaras exempelvis varför flickorna har ett starkare samband mellan sina kompisrelationer och föräldrarelationer än pojkarna samt varför de flickorna har mer stödjande kompisrelationer än pojkarna. Detta skulle vara intressant att forska vidare på. Även föräldrarnas kön visade i denna studie påverka det upplevda föräldrastödet då det fanns ett signifikant samband mellan det upplevda föräldrastödet från mamman gällande både pojkarna och flickorna men det var inte signifikant gällande det upplevda stödet från pappan.

Ungdomens beteende har visat sig påverka styrkan i sambandet mellan det upplevda föräldrastödet och upplevda stöd och konfliktnivån i kompisrelationen men vidare forskning hade även kunnat undersöka hur föräldrarnas beteenden påverkar detta samband. Bli sambandet svagare eller starkare vid en viss föräldrastil?

Referenser

- Agerup, T., Agerup, T., Lydersen, S., Lydersen, S., Wallander, J., Wallander, J., Sund, A., & Sund, A. (2015). Associations Between Parental Attachment and Course of Depression Between Adolescence and Young Adulthood. *Child Psychiatry and Human Development*, 46(4), 632–642. <https://doi.org/10.1007/s10578-014-0506-y>
- Almquist, Y., Östberg, V., Rostila, M., Edling, C., & Rydgren, J. (2014). Friendship network characteristics and psychological well-being in late adolescence: Exploring differences by gender and gender composition. *Scandinavian Journal of Public Health* 42 (2) 146–154.
- Babin, E. A. (2010). The Relationship Between Parents' Verbal Aggression and Young Adult Children's Intimate Partner Violence Victimization and Perpetration. *Health Communication*, 25(4), 357–364. <https://doi.org/10.1080/10410231003775180>
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice Hall.
- Bandura, A. (1989). Human Agency in Social Cognitive Theory. *The American Psychologist*, 44(9), 1175–1184. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.9.1175>
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. I V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior*. 4, 71-81. Academic Press. (Reprinted in H. Friedman [Ed.], *Encyclopedia of mental health*. Academic Press, 1998)
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 1–26. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.1>
- Bandura, A. (2002). Social cognitive theory in cultural context. *Applied Psychology: An International Review*, 51(2), 269–290. <https://doi.org/10.1111/1464-0597.00092>
- Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, 37(4), 887–907. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1966.tb05416.x>
- Bell, L. (1988). Peer Relationships of Adolescent Daughters: A Reflection of Family Relationship Patterns. *Family Relations*, 37(2). <https://doi.org/10.2307/584000>
- Berk, L., & Meyers, A. (2016). *Infants, Children, and Adolescents*. Pearson.
- Berndt, T. J., Hawkins, J. A., & Jiao, Z. (1999). Influences of friends and friendship on adjustment to junior high school. *Merrill Palmer Quarterly*, 45, 13-41.

- Black, K. (2000). Gender differences in adolescents' behavior during conflict resolution tasks with best friends. *Adolescence*, 35(139), 499–512.
- Blair, B., & Perry, N. (2019). Parental sensitivity and friendship development: The mediating role of cooperation. *Social Development*, 28(1), 106–119. <https://doi.org/10.1111/sode.12332>
- Bornstein, M., Haynes, O., O'Reilly, A., & Painter, K. (1996). Solitary and Collaborative Pretense Play in Early Childhood: Sources of Individual Variation in the Development of Representational Competence. *Child Development*, 67(6), 2910–2929. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1996.tb01895.x>
- Bornstein, M., Hahn, C., & Haynes, O. (2010). Social competence, externalizing, and internalizing behavioral adjustment from early childhood through early adolescence: Developmental cascades. *Development and Psychopathology*, 22(4), 717–735 <https://doi.org/10.1017/S0954579410000416>
- Bogenschneider, K., & Pallock, L. (2008). Responsiveness in Parent-Adolescent Relationships: Are Influences Conditional? Does the Reporter Matter? *Journal of Marriage and Family*, 70(4), 1015–1029. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2008.00543.x>
- Boson, K. (2016). How do the "tweenies" do? Mental health, alcohol experiences and personality among young adolescents. (Fil lic), Göteborgs universitet.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Attachment (Vol. 1)*. Basic Books
- Brace, N., Kemp, R. & Snelgar, R. (2016). *SPSS for psychologists: (and everybody else)*. (6th edition.) Routledge.
- Branje, S. J. T., Laursen, B., Collins, W. A., & Vangelisti, A. L. (Ed.) (2013). *Handbook of family communication*. Routledge.
- Bryman, A., & Nilsson, B. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (Upplaga 3). Liber.
- Buhrmester, D, Prager, K. Patterns and functions of self-disclosure during childhood and adolescence. In: Rotenberg, KJ (ed) *Disclosure processes in children and adolescents*. Cambridge University Press, 1995, pp. 10–56.
- Burks, V. S., & Parke, R. D. (1996). Parent and child representations of social relationships: Linkages between families and peers. *Merrill-Palmer Quarterly*, 42, 358-378.

- Collins, W. A., Maccoby, E. E., Steinberg, L., Hetherington, E. M., Bornstein, M. H. (2000). Contemporary research on parenting: The case for nature and nurture. *American Psychologist*, 55, 218–232.
- Côté, J. (2009). Identity formation and self-development in adolescence. I: R. Lerner & L. Steinberg (red.), *Handbook of adolescent psychology*, Volym II (3. uppl.). New York: Wiley.
- Crick, N., & Zahn-Waxler, C. (2003). The development of psychopathology in females and males: Current progress and future challenges. *Development and Psychopathology*, 15(3), 719–742. <https://doi.org/10.1017/S095457940300035X>
- de Goede, I., Branje, S., Delsing, M., & Meeus, W. (2009). Linkages over time between adolescents' relationships with parents and friends. *Journal of Youth and Adolescence*, 38(10), 1304–1315. <https://doi.org/10.1007/s10964-009-9403-2>
- De Rooij, I., & Gravesteyn, C. (2018). How the parent-adolescent relationship affects well-being in Dutch parents? *Health Education*, 118(3), 198–211. <https://doi.org/10.1108/HE-05-2017-0027>
- Erel, O., & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 118, 108-132. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.118.1.108>.
- Goodman, A., Lamping, D., & Ploubidis, G. (2010). When to Use Broader Internalising and Externalising Subscales Instead of the Hypothesised Five Subscales on the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ): Data from British Parents, Teachers and Children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38(8), 1179–1191. <https://doi.org/10.1007/s10802-010-9434-x>
- Gorrese, A. (2016). Peer Attachment and Youth Internalizing Problems: A Meta-Analysis. *Child Youth Care Forum* 45, 177–204. <https://doi-org.proxy.library.ju.se/10.1007/s10566-015-9333-y>
- Hagquist, C. (2007). Health inequalities among adolescents – the impact of academic orientation and parents' education. *European Journal of Public Health* 2007; 17: 21-26.
- Hansford, S. (2000). Gender and friendship: Why are men's best same-sex friendships less intimate and supportive? *Personal Relationships*, 7(1), 63–78. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2000.tb00004.x>
- Heinemans, N., & Lindberg, L. (2010) Högstadielävers föräldra- och kamratrelationer: samband med hälsa och levnadsvanor 2010:5. Karolinska

Institutet. http://dok.sll.se/CES/FHG/barn_och_ungdomars_halsa/Rapporter/Aldre_rapporter/hogstadiееlevs-f%C3%B6r%C3%A4ldra-och-kamratrelationer-samband-med-h%C3%A4lsa-och-levnadsvanor.2010_5.pdf

- Hodges, E., Malone, M., & Perry, D. (1997). Individual risk and social risk as interacting determinants of victimization in the peer group. *Developmental Psychology*, 33(6), 1032–1039. <https://doi.org/10.1037//0012-1649.33.6.1032>
- Hwang, P., & Nilsson, B. (2019). *Utvecklingspsykologi* (Fjärde utgåvan). Natur & Kultur.
- Hwang, P., Frisé, A., & Nilsson, B. (2018). *Ungdomar och unga vuxna: utveckling och livsvillkor* (Första utgåvan). Natur & Kultur.
- Kapetanovic, S. (2019). *Mutual actions: developmental links between aspects of the parent-adolescent relationship and adolescent risk behaviors*. Jönköping University, School of Health and Welfare
- Karlsson, L. (2017). *Psykologins grunder* (Sjätte upplagan). Studentlitteratur.
- Klimes-Dougan, B., Brand, A., Zahn-Waxler, C., Usher, B., Hastings, P., Kendziora, K., & Garside, R. (2007). Parental Emotion Socialization in Adolescence: Differences in Sex, Age and Problem Status. *Social Development*, 16(2), 326–342. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2007.00387.x>
- Kochel, K., Kochel, K., Miller, C., Miller, C., Updegraff, K., Updegraff, K., Ladd, G., Ladd, G., Kochenderfer-Ladd, B., & Kochenderfer-Ladd, B. (2012). Associations Between Fifth Graders' Gender Atypical Problem Behavior and Peer Relationships: A Short-Term Longitudinal Study. *Journal of Youth and Adolescence*, 41(8), 1022–1034. <https://doi.org/10.1007/s10964-011-9733-8>
- Lagace-Seguin, D. (2011). Memories of Adolescence: Can Perceptions of Social Supports be Predicted from Baumrind's Traditional Parenting Typologies? *International Journal of Adolescence and Youth*, 16(3).
- Laursen, B., & Collins, W. A. (2009). Parent-child relationships during adolescence. I R.M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology*, (Vol 2, pp 3-42). Wiley
- Lindsey, E., MacKinnon-Lewis, C., Campbell, J., Frabutt, J., & Lamb, M. (2002). Marital Conflict and Boys' Peer Relationships: The Mediating Role of Mother-Son Emotional Reciprocity. *Journal of Family Psychology*, 16(4), 466–477. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.16.4.466>
- Liu, Q., & Wang, Z. (2021). Associations between parental emotional warmth, parental attachment, peer attachment,

- and adolescents' character strengths. *Children and Youth Services Review*, *120*, 105765–
. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2020.105765>
- Jernbro, C., Otterman, G., Lucas, S., Tindberg, Y., & Janson, S. (2017). Disclosure of Child Physical Abuse and Perceived Adult Support among Swedish Adolescents. *Child Abuse Review (1992)*, *26*(6), 451–464. <https://doi.org/10.1002/car.2443>
- Markiewicz, D., Doyle, A.B., Brendgen, M. (2001). The quality of adolescents' friendships: Associations with mothers' interpersonal relationships, attachments to parents and friends, and prosocial behaviors. *Journal of Adolescence*, *24*, 429–445 [doi:10.1006/jado.2001.0374](https://doi.org/10.1006/jado.2001.0374)
- Martínez, I., & García, J. (2007). Impact of Parenting Styles on Adolescents' Self-Esteem and Internalization of Values in Spain. *The Spanish Journal of Psychology*, *10*(2), 338–348. <https://doi.org/10.1017/S1138741600006600>
- Martorell, G. A., Bugental, D. B. (2006). Maternal variations in stress reactivity: Implications for harsh parenting practices with very young children. *Journal of Family Psychology*, *20*, 641–647
- McAdams, D.P. (2011). Narrative identity. I: S.J. Schwartz, K. Luyckx & V.L. Vignoles (red.), *Handbook of Identity Theory and Research* (s. 99–115). Sage.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. (2012). An attachment perspective on psychopathology. *World Psychiatry*, *11*(1), 11–15. <https://doi.org/10.1016/j.wpsyc.2012.01.003>
- Müller, J. (2015). Parenting and Child Mental Health. *The Family Journal*, *23*(2), 167–179. <https://doi.org/10.1177/1066480714564316>
- Nelis, S., & Rae, G. (2008). Brief report: Peer attachment in adolescents. *Journal of Adolescence (London, England)*, *32*(2), 443–447. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2008.03.006>
- Nilsen, W., Karevold, E., Røysamb, E., Gustavson, K., & Mathiesen, K. (2012). Social skills and depressive symptoms across adolescence: Social support as a mediator in girls versus boys. *Journal of Adolescence*, *36*(1), 11–20. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.08.005>
- O'Connor, M., Hawkins, M., Toumbourou, J., Sanson, A., Letcher, P., & Olsson, C. (2011). The relationship between social capital and depression during the transition to adulthood. *Australian Journal of Psychology*, *63*(1), 26–35. <https://doi.org/10.1111/j.1742-9536.2011.00004.x>

- Panetta, S., Somers, C., Ceresnie, A., Hillman, S., & Partridge, R. (2014). Maternal and Paternal Parenting Style Patterns and Adolescent Emotional and Behavioral Outcomes. *Marriage & Family Review, 50*(4), 342–359. <https://doi.org/10.1080/01494929.2013.879557>
- Parker, J. G., & Asher, S. R. (1993). Friendship and friendship quality in middle childhood: Links with peer group acceptance and feelings of loneliness and social dissatisfaction. *Developmental Psychology, 29*(4), 611.
- Rodríguez, S., Rodríguez, S., Perez-Brena, N., Perez-Brena, N., Updegraff, K., Updegraff, K., Umaña-Taylor, A., & Umaña-Taylor, A. (2014). Emotional Closeness in Mexican-Origin Adolescents' Relationships with Mothers, Fathers, and Same-Sex Friends. *Journal of Youth and Adolescence, 43*(12), 1953–1968. <https://doi.org/10.1007/s10964-013-0004-8>
- Rothrauff, T., Cooney, T., & An, J. (2009). Remembered Parenting Styles and Adjustment in Middle and Late Adulthood. *The Journals of Gerontology. Series B, Psychological Sciences and Social Sciences, 64B* (1), 137–146. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbn008>
- Rubin, K. H., & Mills, R. S. (1988). The many faces of social isolation in childhood. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 56*, 916-924.
- Schulenberg, J. E., Maslowsky, J., Patrick, M. E., Martz, M. (2016). Substance use in the context of adolescent development. In R. Zucker and S. Brown (Eds.) *The Oxford handbook of adolescent substance abuse*. Oxford university press.
- Selfhout, M., Burk, W., Branje, S., Denissen, J., Aken, M., & Meeus, W. (2010). Emerging Late Adolescent Friendship Networks and Big Five Personality Traits: A Social Network Approach. *Journal of Personality, 78*(2), 509–538. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2010.00625.x>
- SFS 2003:460. *Lag om etikprövning av forskning som avser människor*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003460-om-etikprovning-av-forskning-som_sfs-2003-460
- SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453
- Shomaker, L., & Furman, W. (2009). Parent—adolescent relationship qualities, internal working models, and attachment styles as predictors of adolescents' interactions with friends. *Journal of Social and Personal Relationships, 26*(5), 579–603. <https://doi.org/10.1177/0265407509354441>

- Silva, K., Ford, C., & Miller, V. (2020). Daily Parent-Teen Conflict and Parent and Adolescent Well-Being: The Moderating Role of Daily and Person-Level Warmth. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(8), 1601–1616. <https://doi.org/10.1007/s10964-020-01251-9>
- Smedje, H., Broman, J.-E., Hetta, J., & von Knorring, A.-L. (1999). Psychometric properties of a Swedish version of the “Strengths and Difficulties Questionnaire”. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 8(2), 63–70. doi: 10.1007/s007870050086
- Socialstyrelsen. (2013) *Psykisk ohälsa bland unga*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2013-5-43.pdf>
- Socialstyrelsen. (2018, 2 december). *SDQ (The Strengths and Difficulties Questionnaire)*. <https://www.socialstyrelsen.se/utveckla-verksamhet/evidensbaserad-praktik/metodguiden/sdq-the-strengths-and-difficulties-questionnaire/>
- Spinrad, T. L., Eisenberg, N., Silva, K. M., Eggum, N. D., Reiser, M., Edwards, A... Gaertner, B. M. (2012). Longitudinal relations among maternal behaviors, effortful control and young children’s committed compliance. *Developmental Psychology*, 48, 552–566.
- Spithoven, A., Lodder, G., Goossens, L., Bijttebier, P., Bastin, M., Verhagen, M., & Scholte, R. (2017). Adolescents’ loneliness and depression associated with friendship experiences and well-being: A person-centered approach. *Journal of Youth and Adolescence*, 46(2), 429–441. <https://doi.org/10.1007/s10964-016-0478-2>
- Stafford, M., Kuh, D., Gale, C., Mishra, G., & Richards, M. (2016). Parent-child relationships and offspring’s positive mental wellbeing from adolescence to early older age. *The Journal of Positive Psychology*, 11(3), 326–337. <https://doi.org/10.1080/17439760.2015.1081971>
- Stattin, H., & Kerr, M. (no date). Codebook för programmet 11–18 år.
- Steinberg, L. (2008). *Adolescence*. Mcgraw-Hill.
- Steinberg, L., & Steinberg, W. (1994). *Crossing paths: How your child’s adolescence triggers your own crisis*. Simon & Schuster.
- Sumter, S. R., Bokhorst, C. L., Steinberg, L., & Westenberg, P. M. (2009). The developmental pattern of resistance to peer influence in adolescence: will the teenage

- ever be able to resist? *Journal of Adolescence*, 32(4), 1009–1021. doi: 10.1016/j.adolescence.2008.08.010
- Tilton-Weaver, L. (2014). Adolescents' information management: comparing ideas about why adolescents disclose to or keep secrets from their parents. *Journal of youth and adolescence*, 43(5), 803–813. doi:10.1007/s10964-013-0008-4
- Poduthase, H (2012). Parent-adolescent relationship and juvenile delinquency in Kerala, India: A qualitative study. [Doktorsavhandling, University of Utah].
- Waldrip, A., Malcolm, K., & Jensen-Campbell, L. (2008). With a Little Help from Your Friends: The Importance of High-quality Friendships on Early Adolescent Adjustment. *Social Development*, 17(4), 832–852. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2008.00476.x>
- Wang, A., Peterson, G., & Morpheu, L. (2007). Who Is More Important for Early Adolescents' Developmental Choices? Peers or Parents? *Marriage & Family Review*, 42(2), 95–122. https://doi.org/10.1300/J002v42n02_06
- Wilson, S., & Durbin, C. (2012). Dyadic Parent-Child Interaction During Early Childhood: Contributions of Parental and Child Personality Traits. *Journal of Personality*, 80(5), 1313–1338. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2012.00789.x>
- Wischerth, G., Mulvaney, M., Brackett, M., & Perkins, D. (2016). The Adverse Influence of Permissive Parenting on Personal Growth and the Mediating Role of Emotional Intelligence. *The Journal of Genetic Psychology*, 177(5), 185–189. <https://doi.org/10.1080/00221325.2016.1224223>
- Øksnes, M. & Greve, A. (2017). *Vänskap*. Studentlitteratur.